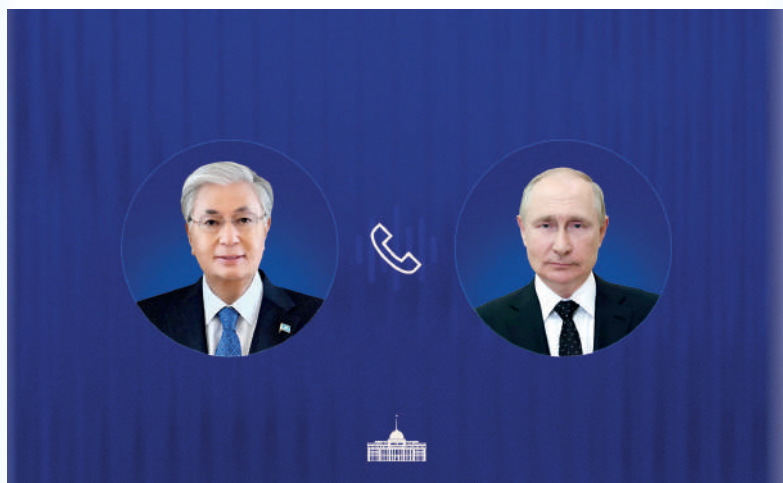

ТЕЛЕФОН АРҚЫЛЫ СӨЙЛЕСТІ

Қасым-Жомарт Тоқаев Владимир Путинді туған күнімен құттықтап, жауапты мемлекеттік қызметіне табыс тіледі.

Қазақстан Президенті Ресейдің өркендеуі және халқының игілігі жолындағы Владимир Путиннің айрықша рөлі мен табанды еңбегін атап өтті.

Мемлекет басшысы Ресей Президентінің екі ел арасындағы стратегиялық серіктестік пен одақтастық қатынастарды нығайтуға зор үлес қосқанына тоқталды. Сондай-ақ тараптар алдағы бірлескен іс-шаралар кестесін қарастырды.

САУДА СЕРІКТЕСТІГІНЕ
СЕРПІН

Ақордада Президент Қасым-Жомарт Тоқаев Ұлыбританияның Сауда жөніндегі мемлекеттік министрі, лорд Анас Сарвармен кездесті.

Мемлекет басшысы еліміз Біріккен Корольдікпен екіжақты қарым-қатынасты дамытуға айрықша мән беретінін атап өтті.

— Қазақстан мен Ұлыбританияны сындарлы саяси диалог және түрлі деңгейдегі белсенді қарым-қатынас байланыстырады. Сонымен қатар ынтымақтастықты одан әрі кеңейте түсуге әлеуетіміз жеткілікті екеніне сенімдімін, — деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Президенттің айтуынша, Біріккен Корольдік Қазақстанның негізгі сауда және инвестициялық серіктестерінің бірі саналады. Былтыр екіжақты сауда-саттық көлемі 83 пайызға артып, 1,6 миллиард доллардан асты. Елімізде 500-ден астам британиялық компания қызмет етеді.

— Сауда-экономикалық байланыстарды ілгерілету жана жобалар мен инвестицияларды ғана талап етпейді, сонымен бірге халықаралық ортада еңбек етуге қабілетті адамдар да қажет. Дәл осы себепті Қазақстан жастарын әлемді танып-білуге, дүниетанымын кеңейтуге, көп тіл үйренуге, ең әуелі халықаралық қарым-қатынас құралы саналатын ағылшын тілін меңгеруге шақырамын, — деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Президент кездесуде Ұлыбритания Премьер-министрі Эндрю Бёрнэмге жылы лебізін жолдап, оны Қазақстанға сапармен келуге шақырды.

Өз кезегінде лорд Сарвар елімізбен стратегиялық серіктестіктің дәйекті

түрде ілгерілеп келе жатқанына көңілі толатынын жеткізді. Сондай-ақ британиялық бизнес жобаларға қолдау көрсетіп, Қазақстанда қолайлы инвестициялық климат қалыптастырғаны үшін Президент Қасым-Жомарт Тоқаевқа алғыс айтты.

— Еліңіздің қарқынды дамып келе жатқанын үлкен қызығушылықпен қарап отырмыз. Халықаралық күн тәртібіндегі негізгі мәселелерге қатысты ұстанымдарымыздың ұқсастығын жоғары бағалаймыз. Бізді ашықтық, серіктестік, инновациялар, өзара сенім мен еркін сауда байланыстырады. Стратегиялық серіктестерімізбен қарым-қатынаста ынтымақтастықтың жоғары деңгейіне сай келетін нақты нәтижеге қол жеткізуге ниеттіміз. Бұл қатарға Қазақстан да енетіні сөзсіз, — деді Анас Сарвар.

Мемлекет басшысы мен Ұлыбританияның Сауда жөніндегі мемлекеттік министрі гуманитарлық ықпалдас-тықты нығайтудың, академиялық алмасуды кеңейтудің және бірлескен білім беру бастамаларын жүзеге асырудың маңызына тоқталды. Президент Ұлыбританияда білім беру және жас мамандарды даярлау деңгейі өте жоғары екеніне назар аударды.

Бұдан бөлек, кездесуге қатысушылар энергетика, көлік-логистика, цифрландыру және жасанды интеллект салаларындағы ынтымақтастықты жандандыру перспективасын қарастырды.

ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТЫ
ЖАҢДАНДЫРҒАН ЖОЛ

Тәуелсіздік сарайында елімізге мемлекеттік сапармен келген Оман Сұлтаны Хайсам бен Тарик Әл Саидты ресми қарсы алу рәсімі өтті.

Салтанатты іс-шара барысында Қасым-Жомарт Тоқаев пен Хайсам бен Тарик Әл Саид бір-біріне ресми делегация мүшелерін таныстырды. Құрмет қарауылы ротасының бастығы рапорт берген соң, Президент оркестрі Қазақстан мен Оманның әнұрандарын шырқады.

Бұдан кейін мемлекеттер басшылары шағын құрамда келіссөз жүргізді. Президент мәртебелі мейманға ілтипат білдіріп, Оман Сұлтанының Қазақстанға жасаған бірінші сапарының маңызды оқиға екенін атап өтті.

— Аса мәртебелі Сұлтан, елімізге алғаш рет мемлекеттік сапармен келген Сізді қарсы алу — мен үшін үлкен мәртебе. Мұның тарихи мәні ерекше екеніне сенімдімін. Өйткені бұл елдеріміз арасындағы сан қырлы ынтымақтастықты жандандырып, жана деңгейге көтеруге жол ашады. Бұған дейін атап өткендей, өзара ықпалдас-тықтың әлеуеті мол. Мұны толығымен іске асыру қажет, — деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Мемлекет басшысы елдеріміз сенімді серіктеске айналуы үшін барынша күш салатынын айтты.

— Қазақстандықтар еліңізге ерекше құрметпен қарайды. Оманға саяхаттап барған азаматтарымыздың қатары қалың. Алайда Маскатты, Оманның басқа да қалаларын көрмеген отандастарымыз бар. Елдеріміз арасында қосымша тікелей коммерциялық әуе рейстері ашылса, барыс-келіс әлдеқайда жандана түсері сөзсіз. Сіздің сапарыңыз аясында Доңға

мұнай кен орнына қатысты маңызды келісімге қол қойылғанынан хабардармын. Бұл да қос тараптың өзара қарым-қатынасты ілгерілетуге мүдделі әрі дайын екенін көрсетеді. Мұны ортақ жетістігіміз деп санаймын, — деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Оман Сұлтаны қонақжайлық танытқаны үшін Мемлекет басшысына алғыс айтты.

— Кейінгі отыз жылдан аса уақыт ішінде қарым-қатынасымыз айтарлықтай ілгерілеп, нығая түсті. Бүгінгі кездесуіміз қол жеткізілген нәтижелерді бекемдеп, екіжақты байланыс-

тарды жаңа деңгейге көтереді. Сапар аясында өзара түсіністік жөніндегі бірқатар келісім мен меморандумға қол қоямыз. Сіздің қолдауыңызбен экономика, саяси және мәдени-гуманитарлық салаларда берік байланыс орнатамыз деп сенемін. Біз екі ел арасындағы барыс-келістің артуына мүдделіміз. Президент мырза, жылы қарсы алғаныңыз үшін тағы да алғыс айтамын. Өзіңізбен жақын арада Маскат қаласында жүздесеміз деп ойлаймын, — деді Хайсам бен Тарик Әл Саид.

(Жалғасы 2-бетте)

ОТАНДЫҚ ШАХМАТТЫҢ
ШЫҢЫ БИІК

Мемлекет басшысы Халықаралық шахмат федерациясының (FIDE) президенті Тимур Турловты қабылдады.

Қасым-Жомарт Тоқаев Тимур Турловты Халықаралық шахмат федерациясының президенті болып сайлануымен құттықтады. Президенттің айтуынша, бұл Қазақстан мен отандық шахмат мектебінің әлемдік аренадағы абыройы артып келе жатқанын көрсетеді.

Мемлекет басшысы еліміз үшін шахматтың орны ерекше екеніне тоқталды. Шахмат спорттың бір түрі болымен қатар өскелең ұрпақтың зият-

керлік әлеуетін дамытудың маңызды тетігі саналады.

Соңғы жылдары қазақстандық шахмат мектебі қарқынды дамып келе жатыр. Елімізде спорттың осы түрімен 278 мыңнан астам адам жүйелі түрде айналысады. Қасым-Жомарт Тоқаев Самарқандта өткен Дүниежүзілік шахмат олимпиадасында күміс медаль иеленген әйелдер құрамасының жарқын жетістігін айрықша атап өтті.

Бұдан бөлек, Президент Қазақстан шахмат федерациясының алдында тұрған басым міндеттерді атады. Мемлекет басшысы құрама команданың әзірлігін күшейту, жас таланттарды анықтау мен даярлаудың тиімді жүйесін құру, білім беру саласында шахматты ілгерілету және өмірлерде шахмат инфрақұрылымын дамыту қажеттігіне назар аударды.

Қасым-Жомарт Тоқаев отандық бапкерлер мен төрешілердің біліктілігін арттыру, бірлескен білім беру жобаларын іске асыру, сондай-ақ Қазақстанда шахматтан ірі халықаралық жарыстар өткізу үшін ұлттық федерация мен FIDE арасындағы ынтымақтастықты нығайтудың маңызына баса мән берді.

Кездесу соңында Қасым-Жомарт Тоқаев Тимур Турловтың жауапты қызметіне табыс тіледі.

FIDE басшысы шахматты дамытуға ден қойып, оған қолдау көрсеткені үшін Қазақстан Президентіне ризашылығын білдірді. Сонымен қатар шахматты әлемде кеңінен насихаттау, халықаралық ынтымақтастықты нығайту және ұлттық шахмат федерацияларының қатысуымен жана жобаларды іске асыру жөнінде мәлімет берді.

БІРЛЕСКЕН ЖОБАЛАРДЫ
ТАЛҚЫЛАДЫ

Мемлекет басшысы «Лукойл» компаниясының негізін қалаушы Вагит Алекперовті қабылдады.

Қасым-Жомарт Тоқаевқа «Лукойл» компаниясының Қазақстандағы қызметінің қорытындылары және таяу жылдарға арналған жоспары таныстырылды.

Кездесуде мұнай-газ саласындағы бірлескен жобалар аясында ынтымақтастықты одан әрі дамыту жайы талқыланды.

КӨҢІЛ АЙТУ ЖЕДЕЛХАТЫН ЖОЛДАДЫ

Қасым-Жомарт Тоқаев Ондо штатында Нигерия Әскери әуе күштерінің ұшағы апатқа ұшырап, адамдардың қаза табуына байланысты Президент Бола Ахмед Тинубуға көңіл айтты.

Мемлекет басшысы жеделхатта жақындарынан айырылған отбасылардың кайғысына ортақ екенін жеткізді.

АҚОРДА

8 ҚАЗАН 2026 | БЕЙСЕНБІ

ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТЫ ЖАНДАНДЫРҒАН ЖОЛ

(Басы 1-бетте)

ҚҰРМЕТ ПЕН ҚОЛДАУ

Қасым-Жомарт Тоқаев пен Хайсам бен Тарик Әл Саид кеңейтілген құрамда келіссөз жүргізді. Келіссөз барысында Мемлекет басшысы Оман Сұлтанына ішкі танытып, оның Сұлтан ретінде Орталық Азияға алғаш рет сапармен келгенін атап өтті.

— Оманды Қазақстанның араб әлеміндегі уақыт тезінен өткен әрі сенімді серіктесі санаймыз. Келесі жылы айтулы дата — Қазақстан мен Оман арасындағы дипломатиялық қарым-қатынастың орнағанына 35 жыл толуын зор мұқиятпен атап өтеміз. Осы уақыт ішінде тату достыққа, өзара құрмет пен қолдауға негізделген серіктестіктің жаңа кезеңі үшін берік іргетас қаланды. Жақында Оман Премьер-министрінің экономикалық мәселелер жөніндегі орынбасары Зиязин бен Хайсам Әл Саид бастаған жоғары деңгейдегі делегацияның Астанаға жасаған жемісті сапары мемлекеттер арасындағы қарым-қатынастың жандана түскенін айқын көрсетеді, — деді Қазақстан Президенті.

Мемлекет басшысы қол жеткізген уағдаластықтар бауырлас халықтарға айтарлықтай пайда әкеліп, стратегиялық серіктестікті жаңа деңгейге көтеруге ықпал ететініне сенім білдірді.

— Келіссөздер қорытындысы бойынша экономикалық ынтымақтастықтың түрлі бағыттарын, соның ішінде энергетика, көлік-логистика, ауыл шаруашылығы, ақпараттық технологиялар, цифрландыру, денсаулық сақтау және басқа да салаларды қамтитын екіжақты келісімдерге қол қоямыз. Бұдан бөлек, серіктестігіміздің басым бағыттарын белгілейтін Бірлескен мәлімдеме қабылдаймыз, — деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Президент ортақ жобалардың іске асырылуын оң бағалады. Олардың қатарына «Донға» мұнай кен орнын игеру, Solidcore Resources компаниясының Павлодар және Солтүстік Қазақстан облыстарындағы кәсіпорындары, Oman Investment Authority бірлескен инвестициялық қоры, сондай-ақ қонақүй және шипажай инфрақұрылымын дамыту жобалары бар.

Оман Сұлтаны Хайсам бен Тарик Әл Саид ыстық ықыласпен қарсы алғаны және табысты келіссөз жүргізгені үшін Қасым-Жомарт Тоқаевқа алғыс айтып, қазақ-оман ынтымақтастығының жан-жақты дамып келе жатқанын атап өтті.

Хайсам бен Тарик Әл Саид Президент Қасым-Жомарт Тоқаевты өзіне қолайлы кез келген уақытта Оманға сапармен келуге шақырды.

Келіссөздер қорытындысы бойынша Қасым-Жомарт Тоқаев пен Хайсам бен Тарик Әл Саид екіжақты қарым-қатынастарды дамытудың алдағы бағыт-бағдарын айқындайтын Бірлескен мәлімдеме қабылдады.

ЕКІЖАҚТЫ БАЙЛАНЫСҚА СЕРПІН

Қасым-Жомарт Тоқаев Оман Сұлтаны Хайсам бен Тарик Әл Саидты «Алтын қыран» орденімен марапаттады. Президент Оман Сұлтанының сапары тарихи сипатқа ие екенін тілге тиек етіп, оның екіжақты байланыстарға шын мәнінде серпін беретінін айтты.

— Оман — Қазақстанның араб әлеміндегі стратегиялық тұрғыдан маңызды әрі уақыт тезінен өткен сенімді серіктесі. Ынтымақтастығымыз отыз жылдан бері өзара сенім, түсіністік пен қолдау рухында өрбіп келеді. Бүгін Сізбен Астана төрінде жүздесіп, қарым-қатынасымызды елеулі тарихи деңгейге көтергелі жатырмыз. Бұл — Оман Сұлтанының Қазақстанға және Орталық Азияға жасаған алғашқы мемлекеттік сапары. Сондықтан мұны елімізге көрсеткен ерекше сый-құрметіңіз, сондай-ақ қос тараптың сауда-саттық пен өзара мүддеге сай келетін барлық салада ынтымақтастықты нығайтуға ниетті екенін білдіретін нышан деп білемін. Дәстүрлі мұнай мен газ секторын немесе көлік, логистика, цифрландыру, жасанды интеллект сияқты жаңа бағыттарды, сонымен қатар сауда байланыстары мен ауыл шаруашылығы өнімдерін жолға қою мүмкіндіктері жөнінде өзара ақпарат алмасуды осындай маңызды салалардың қатарына жатқызуға болады. Оман сияқты стратегиялық серіктесіміз болғанына қуанамыз. Біз де еліңіздің сенімді әріптесі болауға барынша күш саламыз, — деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Мемлекет басшысы екіжақты қарым-қатынасты нығайтуға Сұлтан Хайсам бен Тарик Әл Саидтің әрдайым ықпалы екенін атап өтті.

— Аса Мәртебелі Сұлтан, Сіз айтулы мемлекет қайраткерсіз. Ел басқару ісіндегі көрген ұстанымыңыз бен ұзақ жылдардан бері халқыңызға жасап келе жатқан қалтқысыз қызметіңіз зор құрметке лайық. Қазақстан халқы Сізді ерекше қадірлейді, сонымен қатар Оман-ды серіктес қана емес, достас әрі бауырлас ел деп атай алатынын мақтан тұтады. Сіздер стратегиялық мақсат қою арқылы мемлекетті гүлдендіріп, дамудың даңғыл жолына түсіруге болатынын дәлелдедіңіздер. Оны адам капиталына инвестиция құю, инновацияларды игеру және келешекке бағдарланған экономика құру қадамдарынан байқауға болады. Oman Vision 2040 бағдарламасы ұлттық болмыс-бітімді, елдің

құндылықтары мен дәстүрлерін сақтай отырып, әртараптандырылған, бәсекеге қабілетті және орнықты экономика қалыптастыру жолындағы стратегиялық бағдарыңыздың дұрыс екенін көрсетеді. Көшелі көшбасшы, бейбітшілік сакшысы әрі парасатты тұлға ретінде Сіз дүниежүзіндегі көптеген жанды, танымал саясаткерлерді тәңті етіп келесіз, — деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Содан кейін Президент Оманның аймақтағы тұрақтылықты нығайту, дінаралық диалогты өрбіту және гуманитарлық бастамаларды іске асыру ісіндегі рөліне тоқталды.

— Түрлі тараптар арасына дөңкер болып, өзара түсінісуіне талай мәрте ықпал еттіңіз. Осы алғырлығыңыз Оманды өңірлік және халықаралық қатынастарда салмағы бар елге айналдырды. Біз бұл ұстанымды жоғары бағалаймыз. Еліңіз шын мәнінде әділ әрі ешкімге бұра тартпайтын бейтарап мәмілегер саналады. Сіздің тарихи сапарыңыз Қазақстан мен Оман арасындағы екіжақты қатынастар жылнамасында маңызды кезең ретінде жазылады. Аса мәртебелі Сұлтан, халықтарымыз арасындағы достықты нығайтуға қосқан өлшеусіз үлесіңізді ескеріп, Сізге «Алтын Қыран» орденін табыстау — мен үшін зор мәртебе, — деді Мемлекет басшысы.

Өз кезегінде Хайсам бен Тарик Әл Саид Президент Қасым-Жомарт Тоқаевты Оман Сұлтандығының ең жоғары мемлекеттік наградасы — Әл Саид орденімен марапаттады.

Бұдан кейін Қасым-Жомарт Тоқаев пен елімізге сапармен келген Сұлтан Хайсам бен Тарик Әл Саид «Астана» халықаралық қаржы орталығын аралап көрді.

АХКО басқарушысы Ренат Бектұров мәртебелі меймандарға орталық жұмысының нәтижелерін таныстырды. АХКО ашылғаннан бері Қазақстанға 28 миллиард доллардан астам инвестиция тартқан. Орталықта 90 елден 6600-ден астам компания тіркелген.

ІСКЕРЛІКТІҢ ІРГЕТАСЫ

Оман Сұлтаны Хайсам бен Тарик Әл Саидтың елімізге мемлекеттік сапары аясында қазақ-оман бизнес форумы өтті. Жиында екі елдің жетекші компаниялары мен іскерлік топ өкілдері қатысты.

Мемлекет басшысы Қазақстан мен Оман арасындағы сауда-экономикалық және инвестициялық байланыстарды ілгерілету үшін тиісті келісімшарт-құқық базасы мен институттық негіздерді күшейту қажет екенін алға тартты. Президент бұл ретте Инвестицияларды көтермелеу туралы келісімнің маңызына тоқталды. Аталған уағдаластық аясында жобаларды іске асыратын инвесторлар анағұрлым түсінікті, ашық әрі сенімді шарттармен қамтамасыз етілген.

Сондай-ақ екі елдің іскерлік топтары арасындағы тікелей байланыстарды дамытуға айрықша мән берілді. — Қазақстан — Оман іскерлік кенесі бизнес өкілдері бір-бірімен белсенді араласатын алаң болатынына сенімдімін, — деді Президент.

Мемлекет басшысының пайымдауынша, тиімді қаржылық тетіктер Қазақстан мен Оманның ортақ мақсаттарын қуаттай түседі.

— Біз «Самұрық-Қазына» АҚ мен Оман инвестициялық басқармасы арасындағы бірлескен инвестициялық құрылымды іске қосу туралы келісімге қол қойылуын құптаймыз. Бұл маңызды бастама нақты жобаларды қаржыландыруға арналған капиталды біріктіруге мүмкіндік береді. Сондай-ақ біз Оманның жақында құрылған Халықаралық қаржы орталығымен ынтымақтастықты жолға қоюға болады деп санаймыз. Екі ел қаржы институттарының бір-бірімен тікелей байланыс орнатуы инвестициялық мүмкіндіктерге жол ашады, — деді Президент.

Қасым-Жомарт Тоқаев экономиканың негізгі салаларында бірлескен жобаларды жүзеге асыру тәжірибесіне егжей-тегжейлі тоқталды. — Энергетика, логистика және тау-кен өнеркәсібіндегі көпжылдық табысты серіктестігіміз он нәтижесін бере бастады. Біз мұны мақтан тұтамыз. Өмірлік маңызы бар осы салаларда әлеуетімізді біріктіру екі елдің игілігіне қызмет ететін бірлескен жаңа кәсіпорындардың пайда болуына септігін тигізеді, — деді Мемлекет басшысы.

Президент көлік-логистика саласында ынтымақтастық әлеуеті зор екенін айтты. Бұдан бөлек, Мемлекет басшысы ауыл шаруашылығы мен азық-түлік қауіпсіздігі салаларындағы ынтымақтастықты нығайтуға үндеді.

Қасым-Жомарт Тоқаев сөз соңында қазіргі уақытта саяси деңгейде қол жеткізілген уағдаластықтарды нақты іске ұластыру және экономикалық байланыстарды қазақ-оман серіктестігінің тірегіне айналдыру басты міндет екенін айтты.

— Қазақстан мен Оман кәсіпкерлерін серіктестік байланыс орнату, келешегі зор жобаларды пысықтау және инвестиция ауқымын кеңейту мақсатында Іскерлік кенес мүмкіндіктерін кеңінен пайдалануға шақырамын. Іскер топтар белсенді үлес қосса, экономикалық әріптестігіміз жаңа деңгейге көтерілетіні анық, — деді Мемлекет басшысы.

М.ЖАЛҒАСҰЛЫ

ДІНАРАЛЫҚ ДИАЛОГ АЛАҢЫ

Астанада Қазақстан Республикасының Вице-Президенті – Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлері съезі Хатшылығының басшысы Ерлан Қариннің төрағалығымен Хатшылықтың XXIV отырысы өтті.

Оның жұмысына 20 елден келген әлемдік және дәстүрлі діндердің, халықаралық ұйымдардың, сондай-ақ мемлекеттік және қоғамдық құрылымдардың 30-дан астам беделді өкілі қатысты.

Ерлан Қарин бірлік пен ынтымақ, этно-саралық және конфессияаралық келісім, адамды құрметтеу сияқты конституциялық құндылықтар Қазақстанның даму бағдарын айқындайтын маңызды қағидаттар екенін, мұның Съезд миссиясымен үндестігін атап өтті. Осы ұстанымдарға арқа сүйей отырып, Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың басшылығымен еліміз төңірегінде және бейбіт сипатта дәйекті сыртқы саясат жүргізіп келеді.

Съезд осы жылдар ішінде дінаралық диалогтың бірегей алаңы ретінде қалыптасты. Оның әріптестік желісі кеңейіп, діни бірлестіктермен және халықаралық ұйымдармен ықпалдастығы нығая түсті.

— Осыған дейін қалыптасқан құндылықтар іргетасы Съездің практикалық мазмұнын кеңейтуге мүмкіндік береді. Яғни құжаттарды бірлесіп әзірлеуге, әріптестікті нығайтуға және нақты жобаларды іске асыруға жол ашады, — деді Вице-Президент.

Бұл — қарулы қақтығыстар, гуманитарлық дағдарыстар, радикалды идеялар мен өшпенділік белгілері белен алып, климаттық және технологиялық сын-қатерлер күшейе түскен қазіргі кезеңде айрықша өзекті міндет. Мұндай жағдайда рухани дипломатия саяси келіссөздерді толықтырып, өзара байланыс арналарын сақтауға және сенімді қалпына келтіруге ықпал етеді.

Ерлан Қарин Мемлекет басшысының Съезд аясында діндердің бітімгерлік әлеуетін біріктіріп, рухани дипломатияға нақты халықаралық сипат беруге бағытталған Жаһандық бейбітшілік қозғалысын қалыптастыру жөніндегі бастамасына арнайы тоқталды.

Отырыс соңында 2025 жылғы Астана бейбітшілік декларациясын дамыту мақсатында әзір-

ленген екі халықаралық құжат қабылданды. Олар — «Климаттың өзгеруіне қарсы күрестегі діндердің рөлі» және «Діни салада жасанды интеллектті пайдаланудың этикалық кодексі».

Бірінші құжат экологиялық жауапкершілікті нығайтуға бағытталған және қоршаған ортаға қамқорлық пен азаматтық жауапкершілікті ұштастыратын Мемлекет басшысының «Таза Қазақстан» бағдарламасының философиясымен үндеседі.

Этикалық кодекс Президенттің жасанды интеллектті дамыту этикасы жөніндегі Дінаралық комиссия құруды және алгоритмдерге арналған әмбебап «өсиеттерді» әзірлеуді көздейтін бастамасын одан әрі ілгерілетеді. Құжат технологияларды жауапкершілікпен қолдануға шақырады әрі діни мәтіндерді бұрмалауға, цифрлық жалған контент әзірлеуге, кемсітушілікке және адамдардың сеніміне манипуляция жасауға тосқауыл қоюға арналған.

Сондай-ақ Қазақстан мен Касиетті Тактың бірлескен бастамасы — «Айықпас дертке шалдыққан балалардың құқықтары хартиясы» таныстырылды. Құжатты әзірлеуге «Бамбино Джезу» ауруханасының сарапшылары атсалысты. Хатшылық Хартияға қатысты жұмысты одан әрі жалғастыруды қолдады.

«Астана бейбітшілік декларациясы — 2025» құжатын іске асыру аясында Хатшылыққа серіктестермен бірлесіп, Жаһандық бейбітшілік қозғалысының тұжырымдамасы мен оны қалыптастыру және халықаралық деңгейде ілгерілетудің кезең-кезеңімен іске асырылатын жоспарын әзірлеу тапсырылды.

— Съездін беделі қабылданған шешімдердің халықаралық бастамаларда көрініс тауып, қаншалықты тығыздылық түрде жүзеге асырылатынына және бейбітшілік пен сенімді нығайтуға қызмет ететініне байланысты болмақ, — деді Ерлан Қарин.

ЖЕМІСТІ ЖЕТІ ЖЫЛ

БҰҚАРАҒА БҰРЫЛҒАН ИГІЛІК

Қазақстанда кейінгі жеті жылда 536 жаңа спорт нысаны пайдалануға берілді. Қасым-Жомарт Тоқаевтың президенттік мерзімінде жүзеге асқан бұл жұмыстар спорт инфрақұрылымын жаңа деңгейге көтерді. Қыруар шаруа кезең-кезеңімен атқарылған. 2019-2021 жылдары негізінен жобалық-сметалық құжаттарды әзірлеуге, ертеректе басталған құрылыстарды аяқтауға назар аударылса, басты қарқын 2022-2025 жылдары байқалды. Осы аралықта жылына орта есеппен 80-90 ғимарат ашылып отырған.

Ең маңыздысы, спорт нысандарын салуға деген көзқарас түбегейлі өзгерді. 2019 жылға дейінгі онжылдықта қаржының дені облыс орталықтарындағы қымбат, ірі жобаларға құйылып келсе, соңғы жеті жылда шағын елді мекендерге көбірек көңіл бөлінетін болды. Осы ретте манағы 536 нысанның 60%-дан астамы ауылдарда, аудан орталықтарында, монокалаларда бой көтергенін атап өту керек. Яғни спорт саясаты сыртқы имиджге икемделген зәулім кешендерден халыққа қолжетімді жергілікті инфрақұрылым құруға қарай бұрылды.

Бұл құрылыстар тек бір ғана бюджет есебінен жүргізілген жоқ. Ауылдық жерлерде салынған денешынықтыру кешендерінің ауқымды бөлігі «Ауыл — ел бесігі» жобасы аясында республикалық һәм жергілікті бюджеттерден бірдей қаржыландырылды. Президент тапсырмасымен заңсыз активтерді қайтару шеңберінде өндірілген қаражат есебінен де өңірлік спорт нысандарын салуға тікелей ақша аударылды. Сонымен қатар мемлекеттік-жекеменшік әріптестік тетігі қолданылып, жер телімдері бөлінді, инженерлік желілер тартылды, кейіннен сауықтыру қызметтеріне мемлекеттік тапсырыс кепілдігі бекітілді. Спорт инфрақұрылымын дамытуға «Самұрық-Қазына» холдингі, «Қазақстан халқына» қоғамдық қоры, жер қойнауын пайдаланушы ірі компаниялар да жұмылдырылды.

Жүзеге асқан жұмыстардың мықты бір мысалы ретінде 2021 жылы Түркістанда ашылған Olympic Center көпфункционалы спорт кешенін айтуға болады. Өңірдегі Олимпиада резервін даярланатын, дүбірлі жарыстар өткізілетін бұл кешенде волейбол, баскетбол, гандбол, футбол, бокс, күрес залдары, олимпиада стандарттарына сай 25 және 50 метрлік бассейндер бар. Аумағы 15 мың шаршы метрден асатын, 2000-нан астам көрермен еркін сыйдыратын орталықта спортшыларды оңалту, емдеу, ғылыми-әдістемелік сүйемелдеу блоктары бірге орналасқан.

Ал Абай облысы Ақсуат ауданының орталығында 2022 жылы ашылған денешынықтыру-

сауықтыру кешені ауыл тұрғындарына жыл он екі ай тегін спорт секцияларын ұсынады. Онда қазақ күресі, дзюдо, бокс, баскетбол, волейбол, тренажер залдары бар. Аумағы 2,2 мың шаршы метрлік қос қабатты кешен жылу жүйесімен, инженерлік инфрақұрылыммен, автономды желдеткішпен, киім ауыстыру бөлмелерімен қамтылған. «Ауыл — ел бесігі» бағдарламасы бойынша салынған нысанға қарап отырып, ауыл мен қаланың алшақтығын жою қағидаты орайымен орындалып жатқанын аңғарамыз.

Инфрақұрылым игіліктері халықтың өмір салтына тікелей әсер етті. Жаңа нысандар жалаң статистика болып қалмай, бұқаралық спорттың қозғаушы күшіне айналды.2019 жылы Қазақстанда спортпен тұрақты шұғылданатын жұрттың үлесі 31,5% төңірегінде болса, жүйелі жұмыстардың нәтижесінде бұл көрсеткіш 40%-дан асыпты. Демек, елімізде ең кемі 8 миллион адам денешынықтырумен аптасына үш рет айналысады деген сөз. Сондай-ақ 2019 жылы мектеп жасындағы балалардың спорт секцияларымен қамтылуы 32-33% шамасында болса, қазір 50%-дан артық. Ауылдық жерлердегі жаңа спорт кешендерінің арқасында балалардың секцияларға қатысу мүмкіндігі 1,5 есе жақсарған. Одан бөлек, 2019 жылы халықтың жабық спорт залдарымен қамтамасыз етілуі жан басына шаққандағы нормативтік қажеттіліктің 60%-ына да жетпейтін. Жаңа нысандар бұл деңгейді 75%-дан асыруға септігін тигізді.

Бұрын жеткіліксіз спортпен шұғылдану үшін аудан немесе облыс орталығына барса, бүгінде спорт нысандары халыққа жақындай түсті. Осылайша, балалардың жол қауіпсіздігі қорғалып, ата-аналардың уақыты мен қаржысы үнемделеді. Екінші өзгеріс, жас ұрпақтың зиянды әдеттерге әуестігі азайды. Ішкі істер және Оқу-ағарту министрліктерінің талдауларына сүйенсек, жаңа спорт кешендері жұмыс істейтін аудандарда жасөспірімдер арасындағы құқықбұзушылық көрсеткіші 12-15% төмендеген.

Айдар ДӘУІТҰЛЫ

МЕМЛЕКЕТТІК НАГРАДАЛАР ЖӨНІНДЕГІ ТҮЗЕТУЛЕРДІ МАҚҰЛДАДЫ

Құрылтай Спикері Айбек Дәде-байдың төрағалығымен өткен Құрылтай отырысында депутаттар «Қазақстан Республикасының мемлекеттік наградалары туралы» заңға өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы заң жобасын бірінші оқылымда мақұлдады. Сондай-ақ Ресеймен және Сербиямен ынтымақтастық жөніндегі бірқатар халықаралық құжат ратификацияланды. Бұған қоса, Құрылтай жанынан Мәслихаттармен өзара іс-қимыл жөніндегі кеңес құру мәселесі қаралды.

«Қазақстан Республикасының мемлекеттік наградалары туралы» заңға өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы заң жобасын Мемлекет басшысының Құрылтайдың бірінші шақырылымының бірінші сессиясының ашылуында музыка және бейнелеу өнерін дамытуға елеулі үлес қосқан азаматтарға арналған наградаларды енгізу жөніндегі тапсырмасын орындау мақсатында Құрылтай депутаттары өзірледі. Заң жобасын әріптестеріне депутат, құжат авторларының бірі Ләззат Жылқыбаева таныстырды.

Бастамашының айтуынша, заң жобасы — мемлекеттік наградалар жүйесіне мұғалімдер мен дәрігерлерге арналған құрметті атақтарды енгізу, ғылым, техника, өнеркәсіп және қоғамның басқа да маңызды салаларындағы еңбек сіңірген қайраткерлерді марапаттау жұмысының жүйелі жалғасы.

— Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың мемлекеттік саясатының басым бағыттарының бірі — еңбек адамның мәртебесін арттыру және адал еңбекті қоғамымыздың ажырамас құндылығы ретінде дәріптеу. Бүгін қарауға ұсынылған заң жобасы осы жұмыстың жалғасы болып отыр. Заң жобасының негізгі мақсаты — отандық мәдениет пен өнердің дамуына елеулі үлес қосқан азаматтардың еңбегін мемлекеттік деңгейде тану және оларды ынталандыру, — деді Құрылтай депутаты.

Заң жобасында екі жаңа ерекшелік белгіленіп енгізу ұсынылған. Біріншісі — отандық музыка өнері мен ән шығармашылығын дамытуға елеулі үлес қосқан, жемісті қызмет атқарып, ерекше еңбек сіңірген азаматтарды марапаттауға арналған «Шәмші Қалдаяқов» медалі. Екіншісі — бейнелеу өнері саласында жоғары кәсіби шеберлік танытып, үздік туындыларымен отандық көркем мәдениетті дамытуға елеулі үлес қосқан қайраткерлерге берілетін «Қазақстанның еңбек сіңірген суретшісі» құрметті атағы.

Талқылау барысында депутаттар ән өнері саласындағы награда иегерлерін айқындау критерийлерін, сондай-ақ музыкалық педагогика мен жас таланттарды тәрбиелеуге қосқан көпжылдық үлесті ескеру мәселелерін нақтылады. Заң жобасының авторлары құрметті марапат иегерін анықтау процесінде еңбек сіңірген майталмандармен қатар, талантты жас авторлардың да еңбегін объективті бағалау қалай қамтамасыз етілетіні туралы сұрақтарға жауап берді.

Талқылау қорытындысы бойынша заңнамалық түзетулерді бірінші оқылымда мақұлдау туралы шешім қабылданды. Заң жобасы бойынша алда атқарылатын жұмыстар Құрылтайда депутат Екатерина Смолякова жетекшілік ететін жұмыс тобында жалғасады.

Отырыста сондай-ақ «2010 жылғы 9 желтоқсандағы Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Ресей Федерациясы Үкіметі арасындағы Қазақстан Республикасына мұнай және мұнай өнімдерін жеткізу саласындағы сауда-экономикалық ынтымақтастық туралы келісімнің қолданылуын қайта бастау және оған өзгерістер енгізу туралы хаттаманы ратификациялау туралы» заң екі оқылымда қабылданды.

Құжаттың негізгі ережелері туралы Энергетика министрі Ерлан Аккенженов

баяндама жасады. Министрдің айтуынша, хаттамада мұнай және мұнай өнімдерін жеткізудің индикативтік теңгерімдерін жыл сайын келісу, екі мемлекеттің құзыретті органдары арасында ақпарат алмасу, сондай-ақ Ресейден мұнай өнімдерін бажсыз импорттау мүмкіндігін сақтау қарастырылған. Сонымен қатар Келісімнің қолданылу мерзімі 2028 жылғы 1 қаңтарға дейін ұзартылып, одан әрі тараптардың қарсылығы болмаған жағдайда бес жылдық кезеңдерге автоматты түрде жалғасатыны айтылған.

Құрылтай депутаты, жұмыс тобының жетекшісі, Вадим Басин қосымша баяндамада мұнай өнімдерін бажсыз импорттау мүмкіндігін сақтау Қазақстанға жанар-жағармай материалдарының ішкі нарығының тұрақтылығын қамтамасыз етуге мүмкіндік беретінін атап өтті. Сондай-ақ хаттаманы іске асыру отандық экономиканың мұнай өнімдерінің жекелеген түрлеріне, ең алдымен дизель отыны мен авиациялық керосинге деген қажеттілігін қамтамасыз ету үшін практикалық маңызға ие.

Депутаттардың баяндамашыға қойған сұрақтары екі тарап арасындағы келісім шеңберінде туындауы ықтимал дауларды реттеу тәртібіне, сондай-ақ отандық өндірушілердің ішкі нарықты мұнай өнімдерімен қажетінше қамтамасыз ету мүмкіндігіне және басқа да мәселелерге қатысты болды.

«Қазақстан Республикасының Үкіметі мен Сербия Республикасының Үкіметі арасындағы әскери-техникалық ынтымақтастық туралы келісімді ратификациялау туралы» заң екінші оқылымда қабылданды. Құрылтай депутаты, жұмыс тобының жетекшісі Алмат Жөкебаевтың айтуынша, құжат екі мемлекеттің ұлттық заңнамаларына сәйкес, тең құқылық қағидат негізінде әскери-техникалық саладағы екіжақты қатынастарды дамытуға бағытталған.

Келісім аясында әскери мақсаттағы өнімді өзара жеткізу көзделіп отыр. Оған қару-жарак пен әскери техника, жұмыстар мен көрсетілетін қызметтер, ынтымақтастық барысында берілген немесе әзірленген зияткерлік қызмет нәтижелері, соның ішінде оларға арналған айрықша құқықтар, сондай-ақ тиісті ақпарат пен құжаттама жатады.

Отырыс барысында Құрылтай жанынан Мәслихаттармен өзара іс-қимыл жөніндегі кеңес құру туралы қаулы қабылданды. Өңірлік және инфрақұрылымдық даму комитетінің төрағасы Әмірбек Оспанбеков бастаманың негізгі мақсаты Қазақстан Халық Кеңесінің алғашқы отырысында Мемлекет басшысы айтқан өңірлер мен орталық мемлекеттік органдар арасында тікелей байланысты қамтамасыз ету жөніндегі тапсырманы іске асыру екенін атап өтті.

— Өңірлермен жұмыс істеудің тұрақты тетіктерінің бірі ретінде Құрылтай жанынан Мәслихаттармен өзара іс-қимыл жөніндегі

кеңес құру ұсынылып отыр. Кеңестің негізгі міндеті — заңдардың әзірленуіне, Құрылтай қабырғасында талқылануына мәслихаттардың тұрақты түрде қатысуын қамтамасыз ету және заңдардың жергілікті жерде қолданылуына қатысты кері байланыс алу. Кеңес жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы заңнаманы жетілдіру, сондай-ақ өңірлерді дамыту мәселелері бойынша ұсыныстар әзірлейді, — деді салалық комитет төрағасы.

Әмірбек Оспанбековтің айтуынша, Кеңес заңдардың құқықтық тұрғыдан қолданылуына мониторинг жүргізумен қатар, өңірлердегі оң тәжірибелерді зерделеп, оларды таратуға ықпал етеді. Мәслихаттардың бюджеті мен өкілеттіктері, инфрақұрылым, әлеуметтік сала және басқа да бағыттар бойынша жекелеген мәселелерді қарастыру үшін тақырыптық жұмыс топтары құрылуы мүмкін. Талқылауға Құрылтай және мәслихат депутаттары, сарапшылар, азаматтық қоғам, мемлекеттік органдар мен ұйымдардың өкілдері шақырылады.

Кеңес құрамына мәслихаттарда жұмыс істеген немесе мәслихаттармен жұмыс істеу тәжірибесі бар Құрылтай депутаттарын, саяси партиялар мен жекелеген мемлекеттік органдардың өкілдерін, сондай-ақ облыстар, Астана және республикалық маңызы бар қалалар мәслихаттарының төрағаларын енгізу ұсынылады. Өңірлермен тұрақты өзара іс-қимылды Құрылтайдың төрт депутатынан құрылатын хатшылық қамтамасыз етеді. Олардың әрқайсысына бес өңірден бекітіледі.

Сонымен қатар Құрылтай Жоғарғы Сот судьялары Марина Боровикті, Нұржан Қайыпжанды, Валерий Ноздринді, Мәдениет Омарбекованы, сондай-ақ Сәкен Абдолла мен Аслан Түкеевті қызметінен босатты. Мәселе Қазақстан Республикасы Конституциясының 56-бабының 10) тармақшасына сәйкес қаралды.

Сондай-ақ Құрылтай Татьяна Савельеваның депутаттық өкілеттігін мерзімінен бұрын тоқтату туралы қаулы қабылдады. Шешім Қазақстан Республикасы Конституциясының 55-бабының 4-тармағына және 56-бабының 12) тармақшасына, сондай-ақ Құрылтай Регламентінің 255-тармағына сәйкес шығарылды.

Отырыс соңында Құрылтай депутаттары мемлекеттік органдарға өзекті әлеуметтік және экономикалық мәселелер бойынша 10 депутаттық сауал жолдады. Олардың барлығы Құрылтайдың ресми сайты мен Telegram арнасында жарияланды.

Алқалы жиын қорытындысы бойынша БАҚ өкілдері үшін Құрылтай жанынан Мәслихаттармен өзара іс-қимыл жөніндегі кеңес құру мәселесіне арналған брифинг өтті. Журналистердің сұрақтарына Құрылтай депутаттары Әмірбек Оспанбеков пен Илья Теренченко жан-жақты жауап берді.

ЦИФРЛАНДЫРУ САЛАСЫНДАҒЫ САРАПШЫЛАР БАС ҚОСАДЫ

Құрылтай IT мен жасанды интеллект саласы мамандарын желтоқсан айында өтетін цифрландыру және жасанды интеллект мәселелері жөніндегі Құрылтай тыңдауының дайындық жұмыстарына қатысуға шақырады. Осы жұмыс аясында еліміздің цифрлық трансформация әлеуетін арттыруға мүмкіндік беретін нақты жобалар мен ұсыныстарды талқылау жоспарланып отыр. Бұл туралы Құрылтайдың Цифрландыру, инновациялар және ғылым комитетінің төрағасы Дархан Ахмедиев бейнеүндеуінде мәлімдеді.

«Цифрландырудың нәтижесі нақты болуы керек. Өндірістің өсуі, шығындардың төмендеуі, кәсіпорындар кірісінің артуы және экспорттық мүмкіндіктердің кеңеюі үшін нақты жобалар қажет. Алдағы тыңдауда осы мәселелерді анықтап қана қоймай, оларды шешудің нақты жолдарын ұсынуға тырысамыз», — деді комитет төрағасы.

Оның айтуынша, тыңдаудың басты мақсаты — цифрландыру деңгейін бағалаумен шектелмей, экономиканың нақты секторларындағы өзекті мәселелерді шешуге мүмкіндік беретін технологиялар мен тиімді тетіктерді айқындау.

Осы бағытта бизнес өкілдері, ғалымдар, IT-мамандар және салалық сарапшылардан құралған жұмыс топтары құрылып, әр саладағы өзекті мәселелерді зерделейді.

Сонымен қатар кәсіпорындардың өз күшімен іске асыра алатын жобалары,

мемлекеттік қолдауды қажет ететін бағыттар және заңнамаға өзгерістер енгізуді талап ететін мәселелер сараланады. Тиісті салада тәжірибесі бар шетелдегі отандастар да бұл жұмысқа қатыса алады.

Құрылтай тыңдауларына дайындық аясында 5-10 қазан аралығында азаматтар мен сарапшылар өз жобалары мен ұсыныстарын Құрылтайдың ресми quryltai.kz сайты арқылы жолдай алады. Ол үшін сайттың басты бетіндегі тиісті баннерді басып, қажетті бағыт бойынша жұмыс тобын таңдау қажет. 11 қазаннан бастап келіп түскен ұсыныстар жұмыс топтарының қатысуымен қаралып, тиісті бағыттар бойынша жүйеленеді.

Тыңдау Мемлекет басшысы жариялаған «Цифрландыру және жасанды интеллект жылы» аясында өткізіледі. Биыл Мемлекет басшысы 2029 жылға дейінгі Digital Qazaqstan цифрландыруды ауқымды түрде жүзеге асыру және жасанды интеллект технологияларын жаппай енгізудің жалпыұлттық стратегиясын бекітті. Құжат жасанды интеллекттің экономика салаларына енгізуге, өндіріс пен басқа да негізгі секторларды жаңғыртуға бағытталған.

Құрылтай тыңдауы осы стратегиялық міндеттерді экономиканың нақты секторларындағы жобалар мен практикалық ұсыныстарға айналдыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар елімізде «Жасанды интеллект туралы» алғашқы заңның күшіне енуі бұл бастамалардың заңнамалық негізін нығайтып, технологияларды қауіпсіз әрі тиімді қолдануға тын серпін бермек.

АҚПАРАТТЫҚ ЖҮЙЕГЕ ОПТИМИЗАЦИЯ КЕРЕК

Бүгінде медициналық ақпараттық жүйелер медицина қызметкерлерінің негізгі жұмыстарының бір бөлігіне айналды. Алайда деректерді қайта енгізу, ақпаратты әртүрлі бөлімдерден іздеу, кейбір операцияларды қолмен орындау және интернетке тәуелділік сынды шаралар жұмысты көбейтіп, емделушілерді қабылдауға арналған уақыттың біраз бөлігін алып кетеді.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев ұлт денсаулығы мен «Саламатты қоғам» қалыптастырудың маңызын әлденеше рет атап өтті. Ол үшін медициналық көмектің сапасы мен қолжетімділігін арттырып, дәрігердің пациентке көбірек уақыт бөлуіне жағдай жасау қажет. Бұл бағыт «Әділет» партиясының адама бағдарланған денсаулық сақтау жүйесін дамыту жөніндегі саялауды бағдарламасында анық көрсетілген. Осыған байланысты Құрылтай депутаты, партия фракциясының мүшесі Русана Сулаймонова медициналық ақпараттық жүйелерді қолдану барысында туындайтын бірқатар мәселеге назар аудартықсы келеді.

Біріншіден, медициналық деректерді қайта іздеу және енгізу мәселесі өзекті. Пациенттің маңызды медициналық деректері жүйенің әртүрлі бөлімінде орналасқандықтан, дәрігер оларды қайта іздеуге немесе енгізуге мәжбүр. Бірыңғай анамездің болмауы толық ақпаратты жылдам алуды қиындатып, дәрігердің уақытын алады.

Екіншіден, медициналық қызметтердің ақпараттық жүйелер мен интернетке тәуелділігі

де көп кедергі. Техникалық ақаулар немесе интернет болмаған жағдайда медициналық қызмет көрсету қиындайды. Бұл әсіресе шалғай ауылдар мен цифрлық мүмкіндіктері шектеулі азаматтар үшін маңызды мәселе.

Үшіншіден, медицина қызметкерінің атқарған жұмысы толық ескеріле бермейді. Кейбір көрсеткіштер медицина қызметкеріне ғана емес, пациенттің өзіне де байланысты. Дәрігер ем іздеп келген адамды шақырып, хабарлап, жолдама бергенімен, ол өзі келмей, бас тартып немесе байланысқа шықпауы мүмкін. Депутат осындай жайттарды негізге ала отырып, Денсаулық сақтау министрлігінен бірқатар шара қабылдауды талап етіп отыр.

— Мәселен, медициналық ақпараттық жүйелерде пациенттің негізгі медициналық деректері негізінде бірыңғай анамезі, созылмалы аурулары, аллергиясы және басқа да маңызды деректерін автоматты түрде қалыптастыру мүмкіндігін қарастырса жөн. Техникалық ақаулар немесе интернет болмаған жағдайда медициналық ұйымдардың жұмысын жалғастыру үшін бірыңғай резервтік тәртіп пен пациентті сәйкестендірудің баламалы тәсілдерін енгізу мүмкіндігін қарастыру да ұтымды шешім болар еді, — дейді ол депутаттық сауалында.

Сондай-ақ медициналық ақпараттық жүйелерде медицина қызметкерінің нақты атқарған әрекеттерін тіркеу және есепке алу мүмкіндігін қарастырулы да қажетті шара санайды. Себебі пациенттің бас тартуы, қабылдауға келмеуі немесе байланысқа шықпауы медицина қызметкерінің жұмысын бағалауға негізсіз әсер етпеуі керек деген пікірде. Русана Сулаймонова министр Ақмарал Әлназаровадан осы аталған шараларды жүйеге енгізу мәселесін қарастыруды сұрап отыр.

ЕСІРТКІ ТАСЫМАЛЫ ЕЛДІ АЛАҢДАТАДЫ

Жастарды синтетикалық есірткі тасымалына және банк шоттары арқылы заңсыз қаржы айналымына тарту мәселесі қоғамдық қауіпсіздікке елеулі қатер төндіріп отыр. Өскелең ұрпақтың тағдырына балта шабатын заңсыз әрекет кесірінен биыл 9 айдың өзінде 59 жасөспірім сотталды.

Құрылтай депутаты, «Әділет» партиясы фракциясының мүшесі Дидарбек Ділдібаев дәл осы мәселеге баса мән беріп, құзырлы органдарға депутаттық сауал жолдады. Оның айтуынша, «Әділет» партиясының бағдарламасында «Заң мен тәртіп» негізгі басымдық ретінде белгіленді. Осы ұстаным аясында Құрылтайдағы партия фракциясы жастардың есірткі қылмыстарына тартылуының алдын алу ісіне ерекше назар аударады.

— Бас прокуратураның Құқықтық статистика деректеріне сәйкес, елімізде 2025 жылы 8 мыңнан астам есірткі қылмысы тіркеліп, 4,5 мыңнан астам адам қылмыстық жауаптылыққа тартылса, 67 жасөспірім сотталған. Ал 2026 жылы 9 айда 7 мыңнан астам есірткі қылмысы тіркеліп, 3 мыңнан астам адам қылмыстық жауаптылыққа тартылса, 59 жасөспірім сотталды, — деді депутат.

Депутаттың айтуынша, биыл 9 айда сотталған мемлекетке толмағандардың саны

былтырғы толық көрсеткіштің 88 пайызына жетіп отыр. Бұл деректер профилактикалық жұмысты күшейтіп, балалар мен жасөспірімдерді есірткінің заңсыз айналымына тартудан қорғау қажеттігін көрсетеді.

Емдеу-сауықтыру орталығының маманы Талғат Асылғажиннің айтуынша, мұндай заттар адамның миына, соның ішінде шешім қабылдауға жауап беретін маңдай бөлігіне ауыр әсер етеді. Соның салдарынан адам біртіндеп саналы шешім қабылдау қабілетін жоғалтуы мүмкін.

— Бұрын есірткі сатып алу үшін алдымен белгілі бір топтармен байланыс орнату керек еді. Қазір Telegram-арнаға кіресін де, тапсырыс бересін. Зиянды заттарды табу жолы оңайлап кеткеннен кейін бұл біздің жұмысымызды да қиындатып отыр, — дейді ол.

Депутат Дидарбек Ділдібаев жастарды заңсыз әрекеттерге тартудың тағы бір өзекті бағыты — дропперлік екенін мәлімдеді.

Құқықтық статистика деректеріне сәйкес, 2026 жылғы маусымның басына қарай дропперлікке қатысты өндірісі аяқталған істерде құдікті ретінде өткен 214 адамның 159-ы — 18-29 жас аралығындағы азаматтар. Оның ішінде 140 адам құқықбұзушылық жасалған кезде жұмыссыз болып шыққан. Бұл қылмыстың алдын алу шараларын жастарды жұмыспен қамту және әлеуметтік қолдаумен қатар жүргізу қажет екенін көрсетеді.

— Қаржылық мониторинг агенттігінің 2026 жылғы 8 шілдедегі ақпаратына сәйкес, жыл басынан бері қылмыстық кірістерді қылмыстудан айналысқан 33 дропперлік топтың қызметі тоқтатылды. Олардың банктік шоттары арқылы 112 млрд теңгеден астам заңсыз қаржылық операция жүргізілген, — деді депутат.

Депутат бұл мәселені тек қылмыстық қудалаумен шешу мүмкін емес екенін атап өтіп, қаржылық бақылау, қылмысқа қарсы іс-қимыл және жастарды әлеуметтік қолдау шаралары өзара үйлесуге тиіс екенін мәлімдеді.

— Оқу жылының басында 1-курс студенттеріне есірткі қылмысы мен банк шоттарын өзге адамдарға берудің қауіпін түсіндіру жұмысын жүйелі ұйымдастыру қажет. Құқық қорғау органдарының оқу орындары қызметкерлерімен және психологтарымен тұрақты бірлескен жұмысын жолға қойып, профилактикаға қатысатын мамандарды жастармен жұмыс істеуге арнайы даярлау керек, — деді депутат.

Сондай-ақ ол жастардың банк карталары мен шоттарын заңсыз пайдаланудан қорғауды күшейту қажет екенін атап өтті. Ол 14-22

жас аралығындағы азаматтардың 50 мың теңгеден асатын тұлғаралық аударымдарына қосымша биометриялық растау енгізу мүмкіндігін қарастыруды ұсынды. Бұл қалам студенттер мен жастардың құқық қорғау органдары және оқу орындары арасындағы жедел ақпарат алмасуын жолға қояды.

— «Отбасының цифрлық картасы» арқылы әлеуметтік осал жастардың қажеттіліктерін анықтап, атаулы көмек көрсету қажет. Оның ішінде мұқтаж колледж студенттері мен басқа да жастарды тегін тамақпен және киімге арналған вәучерлермен қамту, коммуналдық кәсіпорындар базасында еңбек занамасына сай күнделікті ақы төленетін қысқамерзімді жұмыс орындарын ұйымдастыруды қарастыру маңызды, — деді депутат.

Сөз соңында Дидарбек Ділдібаев құқық қорғау органдары мен қаржы, цифрландыру, еңбек және білім салаларының тұрақты ведомствоаралық үйлестіру тетігін күшейту қажет екенін алға тартты. Бұл тетік қылмыстық схемаларды анықтауды, заңсыз қаржы ағынын тоқтатуды және тәуекел тобындағы жастарға көмек көрсетуді өзара байланыстыруы керек.

8 ҚАЗАН 2026 | БЕЙСЕНБІ

«ӘДІЛЕТ КЕРУЕНІ» КӨШПЕЛІ ҚАБЫЛДАУЛАРЫН БАСТАДЫ

Өңірлерде «Әділет Керуені» көшпелі қабылдаулары басталып, алғаш болып Шығыс Қазақстан облысының тұрғындары тұрғылықты жері бойынша медициналық, құқықтық және консультациялық тегін кеңес алды. Акция облыстың Күршім, Шемонаиха, Марқакөл, Зайсан және Тарбағатай аудандарын қамтыды. Алдағы уақытта осы жоба тәжірибесін еліміздің өзге өңірлерінде жалғастыру жоспарланып отыр.

Көшпелі қабылдаулар барысында балаларға ерекше көңіл бөлінді. Соның ішінде 40 балаға логопед-дефектолог, психолог, бейімделген дене шынықтыру маманы және педиатр кеңес берді. Тексеру қорытындысы бойынша қазан айында бес балаға тегін оналту шаралары ұйымдастырылады. Жалпы 462 адамға медициналық

көмек көрсетіліп, соның ішінде 389 адамды дәрігер-онкологтар қабылдады. Олардың арасында он адам онкологқа алғаш рет жүгініп отыр. Енді олар қосымша тексеруден өту үшін облыс орталығына жіберіледі. Сонымен қатар 33 адам АИТВ инфекциясының алдын алу бойынша консультациядан өтті.

— Бейінді мамандардың ауданға келуі тұрғындардың кеңес алуын және дәрігерге жүгінуін айтарлықтай жеңілдетіп, кейінге қалдырмайды. Бірнеше маманға сұрақ қою және бірден қажетті ұсыным алу мүмкіндігі болғаны — аса маңызды, — деді Күршім ауданының тұрғыны Владимир Петров.

«Әділет Керуені» негізгі бағыттарының бірі — аурулардың алдын алу және оларды ерте анықтау. Көшпелі қабылдаулар барысында мамандар тұрғындарға денсаулықтың қандай өзгерістеріне мән беру және қай кезде дәрігерге жүгіну қажет екенін де түсіндіріп берді.

— Бастапқы кезеңде көп аурудың айқын белгілері болмауы мүмкін. Сондықтан профилактикалық тексеруден өту және маманға дер кезінде жүгіну — аса маңызды. Көшпелі қабылдаулар барысында тұрғындарға тек кеңес беріп қана қоймай, денсаулықтың қандай өзгерістеріне назар аудару қажет екенін түсіндіруге тырысамыз, — деді дәрігер-онколог Ербол Құсайынов.

Медициналық консультациялардан бөлек, тұрғындарға жангерлер мен сот орындаушылары да құқықтық көмек көрсетті. Сондай-ақ азаматтар тұрғын үй мәселесі бойынша «Отбасы банкі» мамандарынан кеңес алып, депутаттардың қоғамдық қабылдау бөлмесіне де жүгінді. Ендігіде «Әділет Керуені» еліміздің өзге де өңірлерінде өткізу жоспарланып отыр. Мұндай формат шалғай елді мекендердің тұрғындарына облыс орталығына бармай-ақ қажетті көмек алуға мүмкіндік береді.

«ОҚЫРМАН ҰРПАҚ» — ОЙДЫ ДАМЫТАТЫН ЖОБА

«Әділет» партиясының Жастар қанаты жастар арасында кітап оқу мәдениетін қалыптастыру мақсатында «Оқырман ұрпақ» жобасын іске қосты. Жоба аясында жастар кітап клубтарына бірігеді. Солай «Бір ай – бір кітап – бір кездесу» қағидаты бойынша ай сайын бір шығарманы оқып, бірге талқылайды.

Жоба Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың кітап оқу мәдениетін дамыту және зерделі ұлт қалыптастыру жөніндегі бастамасымен үндеседі. Негізгі мақсаты — гаджет пен акпарат ағыны басым заманда жастардың кітапқа қызығушылығын арттырып, сыни ойлау қабілетін дамыту және өз пікірін еркін білдіретін тұрақты әдеби орта құру. Бастамаға 17 облыс пен 3 республикалық маңызы бар қаладағы шамамен 1500 жас қатысып отыр.

— Қазіргі акпараттың көптігі мен технологиялардың қарқынды дамуына байланысты күнделікті смартфон, гаджетті пайдаланған жастардың кітап оқуға қызығушылығы болмауы мүмкін. Сондықтан біздер осы жеңіл тех-

нологияларды пайдалана отырып, жастардың кітапқа деген қызығушылығын арттыруға өзіміздің септігімізді тигіземіз деген ойдамыз, — деді «Әділет» партиясы Жастар қанаты Батыс Қазақстан облыстық филиалының төрағасы Ерлік Шамғали.

Облыста жобаның алғашқы кездесуі Махамбет атындағы Батыс Қазақстан университетінде өтті. Ал Түркістан облысында «Оқырман ұрпақ» қозғалысының тұсаукесері Altynsagın облыстық балалар кітапханасында ұйымдастырылды. Жиынға түрлі әдеби клуб мүшелері қатысып, жастар арасында оқу мәдениетін дамытудың маңызын талқылады.

Түркістандағы бастаманың ерекшелігі — кітап оқуды бір форматпен шектемей, жастардың қызығушылығына қарай түрлі іс-шарамен толықтыру. Алдағы уақытта кітап талқылауларымен қатар Quiz, пікірсайыс және интеллектуалды ойындар өткізу жоспарланып отыр.

— Оқырман клубының жұмысын алдағы уақытта түрлі форматта жалғастырымыз келеді. Тек дөңгелек үстелде бас қосып, кітап бойынша 2-3 сұрақ қойып, әркімнің жауабын тыңдаумен шектелмей, куиздер, пікірсайыстар өткізуді жоспарлап отырмыз. Қазір интеллектуалды ойындар үлкен тенденцияға айналып келе жатыр, — деді «Әділет» партиясы Жастар қанаты Түркістан облыстық филиалының төрағасы Еркебұлан Мадиярұлы.

«Оқырман ұрпақ» жобасы аясында бұған дейін шымкенттік жастар Жандарбек Бұлақовтың «Сөз менеджменті» кітабын талқылап, Quiz ойынына қатысқан. Мұндай кездесулер кітапты жай ғана оқып шығумен шектелмей, жастардың пікір алмасуына және оқыған шығармасы бойынша жеке көзқарасын қалыптастыруына мүмкіндік береді. Жоба аясында жыл соңына дейін тұрақты оқырман қауымдастығын құру, ай сайынғы кітап оқу жоспарын әзірлеу, өңірлік кітап қорын дамыту және белсенді жастар арасынан жаңа модераторлар мен спикерлерді дайындау жоспарланған.

«Әділет» партиясы үшін «Оқырман ұрпақ» — жастарды кітап оқуға шақыратын бір-реттік акция емес, оқуды күнделікті әдетке айналдырып, білімге ұмтылатын, ойлана алатын және өз пікірін ашық жеткізетін жас буын тәрбиелеуге бағытталған тұрақты жоба.

Бекбол АМАНГЕЛДІ

ҰСТАЗДАР ҰСЫНЫСЫ ТЫҢДАЛДЫ

Ұстаздар күні қарсаңында «Әділет» партиясы Шымкент қалалық филиалының ұйымдастыруымен «Ұстаз айтса» диалог алаңы өтті. Еркін форматтағы кездесуде білім саласының өзекті мәселелері талқыланып, педагогтердің ұсыныс-пікірлері тыңдалды. Сондай-ақ шәкірт тәрбиесі мен білім сапасына елеулі үлес қосып жүрген бірқатар ұстазға алғыс хат табысталды.

Назгүл НАЗАРБЕК
Шымкент қаласы

Диалог барысында ұстаздар білім беру сапасын арттыру, мұғалімнің қоғамдағы беделі мен мәртебесін көтеру, жас ұрпақ тәрбиесі және білім беру үдерісіндегі өзге де маңызды мәселелер жөніндегі ойларын ортаға салды. Сондай-ақ өздерін толғандырған мәселелерді ашық айтып, нақты ұсыныстарын білдірді.

Партияның қалалық филиалы төрағасы Мұрат Жолдыхожасов ұстаздарды кәсіби мерекесімен құттықтап, олардың ел болашағын қалыптастырудағы рөліне тоқталды.

— Мектеп — тек білім беретін орын емес, баланың тұлға болып қалыптасатын маңызды

ортасы. Ал сол ортаның сапасы ең алдымен ұстаздың еңбегіне байланысты. Сондықтан педагогтердің ұсыныс-пікірлерін тыңдау және оларды шешу бірге атсалысу — маңызды міндеттердің бірі. Ұстаз еңбегі біркүндік мерекемен ғана бағаланбайды. Сіздердің күнделікті атқарып жүрген жұмыстарыңыз — елдің болашағына жасалған инвестиция. Алдағы уақытта да білім беру саласының өкілдерімен бірлесіп жұмыс істеп, көтерілген мәселелерді шешуге өз тарапымыздан қолдау көрсетуге дайынбыз, — деді Мұрат Жолдыхожасов.

Ө.Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті ректорының кеңесшісі, тарих ғылымдарының канди-

даты Гүлжан Сүгірбаева ұстаздармен ашық пікір алмасудың маңыздылығын атап өтті.

— Ұстаз үшін ең үлкен марапат — шәкіртінің жетістігін көру. Дегенмен мұғалім еңбегінің бағаланып, қоғам тарапынан қолдау көрсетілуі де бізге үлкен күш береді. Бүгінгі кездесуде ұстаздардың пікіріне құлақ асып, еңбегімізге құрмет көрсетіп отырғандарыңыз үшін алғыс айтамыз. Мұндай ашық диалогтардың жалғаса бергенін қалаймыз, — деді Гүлжан Сүгірбаева.

Кездесу соңында білім беру саласының дамуына және жас ұрпақ тәрбиесіне үлес қосып жүрген бірқатар педагогке алғыс хат табысталды.

Таразда «Әділет» партиясының «Ұстаз айтса» республикалық диалог алаңында білім сапасына әсер ететін нақты мәселелер мен оларды шешу жолдары талқыланды. 100-ден астам педагог қатысқан кездесуде жас мамандардан бастап тәжірибелі ұстаздарға дейін сабақ сапасы, мұғалімнің жүктемесі, мектептің материалдық базасы, оқу сауаттылығы және жасанды интеллектті тиімді пайдалану туралы өз тәжірибелерімен бөлісті.

МҰҒАЛІМДЕР ТӘЖІРИБЕСІН БӨЛЕІСТІ

Саятхан САТЫЛҒАН,
Жамбыл облысы

Мұғалімнің уақыты, оқу

бағдарламасының мазмұны, оқулық сапасы, мектептің техникалық мүмкіндігі, ата-анамен байланыс және жаңа технологияларды қолдану деңгейі де білім сапасына тікелей әсер етеді. Бұл мәселелердің барлығы 5 қазанда Тараз қаласындағы №30 мектеп-гимназиясында өткен «Жақсы оқытуға не көмектеседі, не кедергі?» атты дөңгелек үстелде ашық айтылды. Кездесуде педагогтер жалпы пікірмен шектелмей, өз тәжірибесінен нақты мысалдар келтірді.

Жас маман Диас Жанабаев үшін сабақтағы жаңа мүмкіндіктердің бірі жасанды интеллектпен байланысты. №66 «Келешек» мектебінің ағылшын тілі пәнінің мұғалімі ChatGPT құралдарын сабаққа қосымша материал дайындау үшін ғана емес, оқушыға күрделі тақырыпты түсіндірудің жаңа тәсілдерін іздеу үшін қолданатынын айтты.

Мәселен, ол ағылшын тіліндегі идиоманы түсіндіру үшін Smart cookie атты оқу кейіп-мультфильм, чек-лист, комикс және презентациялар әзірлеген. Мұндай тәсіл 3 және 5-сынып оқушыларына тақырыпты жеңіл әрі қызықты түсіндіруге мүмкіндік берген.

Цифрлық құралдарды пайдалану тәжірибесімен тарих пәнінің жас мұғалімі Мағжан Махаметжан да бөлісті. Оның айтуынша, мұғалімнің жаңа тәсілдерді меңгеруіне мектептегі жағдайдың да әсері бар.

№66 «Келешек» мектебінде әр кабинет интерактивті тақтамен, мұғалімдердің жеке компьютері мен принтерімен жабдықталған. Бұған қоса, мектепте робототехника кабинеті, бейнестудия және коворкинг кеңістігі бар. Мұндай орта жас педагогке өз идеясын тәжірибеде сынауға мүмкіндік береді. Мағжан сабақ барысында жасанды интеллекттің тарих және құқық пәндерінде қолданатынын айтып, 1730 жылғы Аңырақай шайқасына арналған кинематографиялық сценарийді Google Flow платформасы арқылы әзірлегенін көрсетті. Сонымен бірге бастауыш сынып оқушыларына арналған интернет қауіпсіздігі бойынша жұмыс дәптерін дайындаған.

Жасанды интеллект пен заманауи құралдар бір мәселені көрсетсе, педагогтердің келесі ұсыныстары білім сапасына

әсер ететін күнделікті жұмыс жағдайларына қатысты болды. Атап айтқанда, мұғалімнің уақыты, әдістемелік қолдау және оқу жүктемесі сөз болды.

Педагог Рахия Есеева мұғалімнің кәсіби дамуы тек оның жеке ізденісіне байланысты болмауы керектігін айтты. Оның пікірінше, әдістемелік жұмысты ұйымдастыруға директордың әдістемелік жұмыс жөніндегі орынбасарымен қатар, тәрбие ісі жөніндегі орынбасарлар, әдістемелік бірлестік жетекшілері, тәлімгерлер мен тәжірибелі ұстаздар да белсенді қатысуы қажет.

Ал қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі Қарлығаш Мырзабекова білім сапасының тағы бір маңызды қырына, оқушының акпаратпен жұмыс істеу қабілетіне назар аударды. Оның айтуынша, бүгінгі оқушы бұрынғыдан әлдеқайда көп акпаратпен жұмыс істейді. Сондықтан мектепте жай ғана мәтінді оқып шығу жеткіліксіз. Оқушы акпаратты тауып, салыстырып, талдап, қорытынды жасап, өз пікірін дәлелдей алуы керек.

РЕФОРМА

ЖАҢАНДЫҚ БІЛІМ – ҰЛТТЫҚ ДАМУДЫҢ ЖАҢА КӨКЖИЕГІ

Қазіргі кезде әлем бұрын-соңды болмаған жылдамдықпен жедел өзгеруде. Жасанды интеллект мектеп саласына белсенді еніп, цифрлық платформалар сабақтың үйреншікті бөлігіне айналуда, білім қолжетімділігі күннен күнге артып, білім беру жүйелері өз нәтижелерін халықаралық деңгейдегі нәтижелермен белсенді салыстыра алады. Технологиялық трансформация аясында маңызды бір заңдылық барған сайын айқын көрініс табуда: технологиялардың мүмкіндіктері кеңейген сайын мұғалімнің кәсіби біліктілігіне, жауапкершілігіне және адамгершілік рөліне қойылатын талап та жоғарылай түсуде.

Заман талабына сай мектеп салып, оны зертханалармен және цифрлық кабинеттермен жабдықтауға, жаңа оқу бағдарламаларын әзірлеп, әлемдік акпараттық ресурстардың қолжетімділігін қамтамасыз етуге болады. Бірақ осы мүмкіндіктерді білімге, құзыреттілікке, құндылықтарға және адами капиталға айналдыруға қабілетті тұлға — мұғалім. Мұғалім мемлекеттік білім беру саясатын нақты оқушымен және нақты нәтижемен байланыстыра отырып жүзеге асырады.

UNESCO зерттеуіне сәйкес, 2030 жылға қарай жалпыға бірдей бастауыш және орта білім беру мақсаттарына қол жеткізу үшін әлем бойынша әлі де 44 млн мұғалім қажет болады. Қазіргі кезде халықаралық деңгейдегі талқылаулар қайр тапшылығы мәселесі туралы ғана емес, сонымен қатар мамандықтың тартымдылығы, педагогтер даярлау сапасы, олардың еңбек ету жағдайлары, кәсіби дербестігі мен білім беру жүйе-лерінің білікті мамандарды тұрақ-тандыруға қабілеттілігі туралы мәсе-лелерге қатысты жүргізілуде.

Білім беру нәтижелері тұрақты елдердің тәжірибесі табысты мектептің барлығына ортақ бірынғай моделі жоқ екенін көрсетеді, дегенмен алуан түрлі мектептердің барлығындағы негізгі тірек — білікті мұғалім. Сингапурда — кәсіби мәдениетке және тәлімгерлікке, Жапонияда — сабақты бірлесіп зерт-теуге, Эстонияда — педагогтердің дер-бестігіне және оларға сенім білдіруге, Финляндияда педагогтің жоғары білік-тілігі мен кәсіби жауапкершілігіне ерекше мән беріледі. Қызмет тетіктері әртүрлі болғанымен, ортақ принцип бірдей: білім беру жүйесінің сапасы көп жағдайда оқушылармен күнделікті жұмыс жүргізетін педагог маманға байланысты.

Қазақстанда соңғы жылдарда педагог мамандығына қатысты көзқараста елеулі өзгерістер болды. Педагогтердің ерекше құқықтық мәртебесін, құқықтары мен әлеуметтік кепілдіктерін, педагогтерді қызметтік міндеттерден тыс жұмыстарға тартуға шектеулерді бекіткен Қазақстан Республикасының «Педагог мәртебесі туралы» заңының қабылдануы маңызды кезең болды.

Мемлекеттік саясат мұғалімнің қоғамдағы орнын нығайтуды жүзеге асырмай, мектепті дамыту мүмкін емес деген ұстанымды дәйекті түрде басшылыққа алады. Қазақстан Рес-публикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев бұл ұстанымды барынша айқын тұжырымдады: «Бізде үздік оқу бағдарламалары, заманауи мектептер, озық басқару жүйесі болса да, ұстаз білікті болмаса, оның бәрі бекер екені анық». Басым бағыттар қатарында педагогтің әлеуметтік мәртебесін жоғарылату, оның құқықтарын қорғау, қабілетті жастарды мамандыққа тарту, әкімшілік жүктемені азайту, мұғалімге өзінің негізгі жұмысы-на — балаларды оқыту мен тәрбиелеуге баса назар аударуына мүмкіндік беретін жағдайлар жасау белгіленген. Мұғалімнің мәртебесі ұлттық даму мәселесіне ай-налып отыр: болашақ инженерлер мен дәрігерлердің, кәсіпкерлер мен зерт-теушілердің, мемлекеттік қызметкер-лердің, яғни еліміздің адами капиталының сапасы мұғалімнің кәсіби қызметінің сапасына тікелей байланысты.

Соңғы жылдарда Қазақстан білім беру инфрақұрылымына ауқымды инвестициялар салуда. Тамыз кон-ференциясында Қазақстан Президенті жеті жыл ішінде білім беру саласын қаржыландыру үш есе артып, 6,4 трлн теңгеге жеткенін айтты. Бес жылда бір миллионнан астам оқушыға арналған 1 120 мектеп салынды, бес мыңнан астам ауыл

мектептерінің материалдық-техникалық базасы жаңартылды, жеті мыңнан астам заманауи пән кабинеттері жабдықталды. «Келешек мектептері» жобасы аясында 460 мың оқушыға арналған 217 мектеп салынды.

Бұл өзгерістер түбегейлі жаңа мүмкіндіктерге жол ашуда. Алайда заманауи ғимараттың өзі ғана заманауи мектепті білдірмейді. Заманауи жаңа мектепті ғимараттың жаңа кабинеттері мен жабдықтары ғана емес, қарым-қатынас мәдениеті, оқушыдан күтілетін нәтижелер, сабақтың сапасы, педагогтің өз оқушысының күшті қырларын байқай білуі және оның өз қабілетін табысты жүзеге асыруына қолдау көрсете білуі айқындайды.

Қазақстан Республикасында мек-тепке дейінгі, орта, техникалық және

тәлімгерлердің өз оқушыларының жетіс-тігіне қосқан үлесін айқындайды.

NIS жүйесі шеңберінен тыс жерлерде де педагогикалық шеберліктің озық үлгілері жоғары құрметке ие болуда. 2025 жылы еліміздің әртүрлі өңірлері мен білім беру ұйымдарының 64 педагогі «Үздік педагог» атағына ие болды [9]. Қазақстандық мұғалімдер халықаралық деңгейде де танымал болуда: Алматы қаласындағы №95 мектеп-лицейдің химия пәні мұғалімі Татьяна Белоусова Global Teacher Prize 2025-2026 сыйлығының топ-50 тізіміне енді.

Мұндай мысалдар мақтаныш етуге негіз ретінде маңызды болуымен қатар, Қазақстанда елеулі педагогикалық әлеует қалыптасқанын көрсетеді. Жүйенің мін-деті — мұғалімнің жоғары кәсіби біліктілігі жекелеген ерекшелік емес, тұрғылықты

Қазақстандық мұғалімдердің 82%-ы мұғалім мамандығы қоғамда лайықты бағаланады деп есептейді, зерттеуге қатысқан ЭЫДҰ елдері мен аумақтары бойынша орташа көрсеткіш 22%-ды құрайды.

мекені мен мектеп түріне қарамастан, барлық балалар үшін қолжетімді қалыпты жағдайға айналартын ортаны қалыптастыру.

Елдегі білім беру саласы қол жет-кізген білім жетістіктерін халықаралық контексте де қарастыру қажет. PISA зерттеуі он бес жастағы оқушылардың білімді қолдана білу, пайымдау, акпаратты интерпретациялау және оқу материалын еске түсіріп жанғырту шеңберінен тыс міндеттерді шеше білу қабілеттерін бағалайды.

PISA-2025 зерттеуінің нәтижелері бойынша шекті деңгейден жоғары дайындық деңгейін көрсеткен қазақ-стандық оқушылардың көрсеткіштері: математика бойынша — 44% (орташа балл—414), ЭЫДҰ-ның орташа көрсеткіші — 65%; оқу сауаттылығы бойынша — 36% (орташа балл — 385), ЭЫДҰ бойын-

ша — 69%; жаратылыстану ғылымдары бойынша — 52% (орташа балл — 420), ЭЫДҰ бойынша — 74%. «Есептеу арқылы шешу» бағыты бойынша үшінші немесе одан жоғары деңгейге оқушылардың 41%-ы жетті, ЭЫДҰ бойынша орташа көрсеткіш — 64%.

Сонымен қатар NIS оқушылары ЭЫДҰ орташа көрсеткіштерінен жоғары нәтиже көрсетті. PISA-2025 зерттеуі шеңберінде олардың математика бойынша орташа нәтижесі — 581 балл, ЭЫДҰ бойынша орташа көрсеткіш — 463 балл; оқу сауаттылығы бойынша — 493 және 461 балл; жаратылыстану ғылымдары бойынша 559 және 482 балды құрады.

Бұл нәтижелерді салыстыру білім беру жүйесінің алдына келесі маңызды сұрақты

Тағы бір маңызды көрсеткіш — казакстандық педагогтердің 58%-ы білім беру саясатын әзірлеушілер өзінің пікірін лайықты бағалайды деп санайды; ЭЫДҰ бойынша орташа көрсеткіш 16%-ды құрайды. Бұл деректер ерекше маңызды, өйткені мықты білім беру жүйесі мұғалімге қойылатын талаптарды ғана емес, оның кәсіби пікіріне сенімді көзқарасты да қамтиды.

TALIS зерттеуі мамандықтың тех-нологиялық бейіні де жедел өзгеріп келе жатқанын көрсетеді: казакстандық педагогтердің 59%-ы өз жұмысында жасанды интеллектіні қолданатынын көрсеткен, ЭЫДҰ бойынша орташа көрсеткіш — 36%. ЖИ қолданатындардың 79%-ы оны сабак жоспарлары мен тапсырмаларды әзірлеуде, 87%-ы акпаратты зерделеу және жинақтау үшін қолданатынын көрсеткен.

Бірнеше жыл бұрын мұғалім цифрлық технологияларды қолдануы керек пе деген мәселе талқыланатын. Қазіргі кезде сұрақ басқаша қойылады: жасанды интеллект білім беру мүмкіндіктерін кеңейтіп, бірақ баланың ойлауын және педагогтің кәсіби жауапкершілігін алмастырмайтындай оны қалай қолдануға болады? 2026 жылғы мамырда Президент «Қазақстан Рес-публикасының орта білім беру жүйесіне жасанды интеллектіні енгізу жөніндегі шаралар туралы» Жарлыққа қол қойды. Құжатта цифрлық инфрақұрылымды дамыту, дербестендірілген оқыту, пе-дагогтерді даярлау, ЖИ-ді қауіпсіз және тиімді қолдану құзыреттерін қалыптастыру қарастырылады. Жасанды интеллект педагогтің кәсіби қызметіне нұқсан келтірмейтін және оны алмастырмайтын қосымша құрал ретінде қарастырылуы аса маңызды саналады.

Соңғы жылдарда Қазақстанда педа-гогтің құқықтық және қоғамдық мәртебесі нығайтылып, білім беруді қаржыландыру арттырылды, жаңа мектептер салынып, инфрақұрылым жаңғыртылды. Цифрлық білім беру ортасын дамыту және жа-санды интеллектіні енгізу жұмыстары жалғастырылуда. Елімізде озық мектептер, оқушылардың халықаралық жетістіктері, ұлттық және әлемдік деңгейде кәсіби шеберлігі мойындалып жүрген педагогтер бар. Дегенмен білім беру саясатында табысты болудың басты критерийі осы өзгерістердің әрбір балаға дейін жетуі болып табылады.

Оқушы халықаралық деңгейде қол жеткізген әрбір медальдің, бітіруші түлектің жоғары нәтижелерінің, табысты ғылыми жобаның немесе баланың алғаш рет өзі ашқан жаңалығының артында сандармен ғана өлшеуге келмейтін мұ-ғалімнің еңбегі тұрады. Нағыз мұғалім баланың қабілет-дарынын байқай біледі, оның сенімін нығайтады, ой-лануға, күмәндануға, дәлелдер іздеуге және күрделі міндеттерден қорықпауға дағдыландырады.

Сондықтан Қазақстанның басты білім беру ресурсы жаңа ғимараттар, технологиялар мен бағдарламалар ғана емес. Бұл ресурс күн сайын мұғаліммен бірге сыныпқа кіреді. Еліміздің халықаралық рейтингтердегі орны ғана емес, болашақ Қазақстанның адами капиталының сапасы мемлекет пен қоғамның мұғалім еңбегін қаншалықты бағалайтынына, кәсіби мәртебесін қалай қорғайтынына және сапалы жұмыс істеуіне қандай жағдайлар жасайтынына байланысты болады.

Шолпан ҚАРИНОВА, Құрылтай депутаты, «Әділет» партиясы фракциясының мүшесі

ТЕМІРҚАЗЫҚ

8 ҚАЗАН 2026 | БЕЙСЕНБІ

(Жалғасы. Басы №111 санда)

Әуезов 1959 жылы жазылып, сахнаға шыққан бетте-ақ америкалық қоғамды дүр сілкіндірген туынды туралы: «мынау пьесада үш акт бойынша сондай жарым ес, мүгедек әйел баланың ең алғаш есін кіргізіп, мылқаулар ымымен сөйлетуге үйрете бастаған мықты тәрбиеші әйелдің тартысы, еңбегі, табысы танытылады», – деп пьесаның бүкіл синопсисін бір ғана сөйлеммен тұжырымдайды.

Мұхтар ҚҰЛ-МҰХАММЕД,
заң ғылымының докторы, профессор, академик

Әуезовке зағип қыздың ұстазы Салливанның рөлін ойнаған актриса ерекше ұнаған. Бұл туралы: «Сол тәрбиеші болған артистка шын ғажайып жасаушы жанның бейнесін ішкі-тысқы құбылыстарымен, мың сан әрекетімен көңілге аса қонымды етіп бейнеледі. Біз Америкада жүргенде осы әйел актрисаның суреті сан газет-журналдарда, киножурналда, телевизор экрандарында аса көп көрсетіліп, алғыспен аталып жүрді. Оның күйініш, үміт, іздену, қиналу, күлу, жылау, нағаша күнірену, қайнай жігерлену, ғаріп жан үшін тұтанып жану сияқты ішкі көңіл күйлері қырлаған алмас құбылыстарындай көңілге оттай басылды», – деп, сымбатты келбеті, сұлу өнерімен өзіне ерекше ұнаған актрисаның күрделі образды сомдау барысындағы шеберлігін алып эпопеясының бірінен-бірі асып түсетін тараулары атауындай әдемі эпигеттермен тамсана суреттейді.

Бродвейдегі Әуезов көрген пьесадағы тәрбиеші Энни Салливанның рөлін америкалық театр және киножұлдызы Энн Бэнкрофт ойнаған. Дәл осы рөлді кинода сомдағаны үшін оған да 1963 жылы «Оскар» сыйлығы беріліпті.

Қазақ сөз өнерінде күміс семдеп, зер төккен суреткер Ғабит Мүсіреповтен қалған «Бір ойды бір ой оятады» дейтін қанатты сөз бар. Хеленнің оқыған адамды бейжай қалдырмайтын ғұмыр-баяндық кітабы Гибсонға тамаша

Келлер мен Салливан. 1888 жыл

пьеса жаздырған. Драматург оның атауын американ әдебиетінің классигі Марк Твеннің: «Хелен — бұл ғажайып, ал мисс Салливан — ғажайып жасаушы» деген сөзінен алған екен.

Жаңалық атаулыға жаны құмар жазушы Кеңес Одағында сирек кездесетін режюді де тамашалапты. Мұндай туындылар 20-30 жылдары Мәскеу мен Ленинград театрларында сахналанған. Жастау кезінде сондайлардың бірін Мұхан Ленинград музик-холынан көруі де мүмкін.

Режюдің табиғаты оперетта немесе музиклге жақын болғанымен — өзгеше жанр. Онда бірыңғай сюжеттік желі тартылмайды. Музыка, би, драмалық, эстрадалық, тіпті цирктік номерлер мидай араласып, кейде оған батыста көп тараған варьете, кабаре элементтері де кірігіп кетеді.

«Кешке ревью дейтін постановкасын көрдік», — деп жазады Мұхан күнделігінде. Одан әрі: «ревюде әуелі симфония оркестрі жақсы, әсем күй тартты. Содан соң оркестр... платформасымен төмен түсіп, сахна ашылды. Индия әні, биі — әдемі киім бояуы, стилизация үлгісі жақсы көрінеді. Әсіресе алтын киім киген баядерка тәрізді әйел ортада ерен бөлек танылды. Биінде басты ырғақ, колдарын жылан етуі өте шебер», — деп қойылымынан өзі байқаған ерекшеліктерді тарката жазады. Мұнымен де тоқтамай: «Осыдан кейін әдемі костюмдерімен ковбойлар билері шықты. Және бір кезек аппак атқа мініп, шапқылап шығып, ат ойынын көрсетті», — деп бар ғұмырын ат жалында өткізген қазактын жанына жақын суреттерді тізбелеп өтеді.

Әуезов Америкаға келгенде еврей текті жазушылар мен драматургтер әдебиет, театр мен кинода «Таурат» аңыздары желісімен бірінен-бірі асып түсетін

тарихынан бастап, онда бүгін 37 мың студент білім алатынын, кітапханасында үш миллионнан астам кітап барын сүйсіне жазады. Профессор Әуезов мұндағы студенттер мен оқытушылардың үш сатылы оқу жүйесін саралай келіп: «Мұндағы ғылым дәрежесі — бакалавр, магистр, доктор. Профессорлықтың өзі үш саты», — деп түйіндеп өтеді. Бүгінгі қазақстандықтар үшін мұның бәрі әлдеқашан жаңалық болудан қалған, бірақ сол заман оқырмандары үшін берері мол мағлұматтар.

Ол филология факультетінде орыс, украиннан басқа өзбек, әзербайжан және армян тілдерінің де оқытылатынын тілге тиек ете келіп, «бұл университетте моңғол тілінің, жалпы түркологияның, арабистиканың, үгро-финн тілдерінің белгілі мамандары бар» екендігіне көңілі тола түседі.

Славян бөлімінде оқытын студенттердің революцияға дейінгі классикалық орыс әдебиетін жақсы менгерсе де, кеңес әдебиеті жетістіктерінен хабары шамаалылығына кейіс білдіреді. Әйтсе де «бұрынғы әдебиетімізді, өткен дәуірлер жазушылары едәуір жақсы біледі деуге болады», — деп соның өзіне қанағат танытып, «өзбек әдебиеті мен қазақ әдебиетінің ауызша үлгілері, ескі эпостары туралы екі американ жастары ғылым дәрежесін ала диссертация қорғасыпты», — деп көңіліне жаққан жаңалықты ризалықпен жеткізеді.

Университет тақырыбына келгенде профессор Әуезовтің назарынан оның ғимараттары, аудиториялары, жатақханалары, асханалары, тіпті оқытушы профессорлардың демалыс жайларына дейін тыс қалмаған. Өзі де аздап преферанс ойнайтын жазушы профессорлардың «енді бір бөлмелерде карта мен бридж ойнайды екен. Ол ауыр, қиын ойындардың бірі саналады. Ермек үшін аз-аздап ақша салысып ойнайды екен», — деп америкалық оқытушылар ермегінен де хабар беріп өтеді.

Әріптестері мен шәкірттеріне қылдай қиянат жасамай, ғұмыр бойы ұстаздығы мен шығармашылығына алдалығын сақтап өткен академик-жазушы сол жылдарда америкалық жоғары оқу орындарында ақша үшін диплом, тіпті докторлық диссертация жазатын өрескел қылық-

тардың әшкереленгеніне қынжылыс білдіріп, мұның көңілге қораш, «адамгершілікке жат мінез» екенін көрсетіп айыптай сөйлейді.

Университет сияқты зиялы қауым өкілдері молынан жиналған басқосуда орыс жазушысы Л.Леонов тарапынан оқыс, тіпті келенсіз жағдай орын алыпты. Әрине, бұл туралы Әуезов «әсерлерде» дөнене демеген. Ал күнделігінде: «Әңгімелесуде Леонов өзін ақылсыз, нашар ұстады. Белинскийдің Гогольге жазған хатын жамандады. Щипачев ренжіп, залды тастап кетті. Біз де реніш айттық», — деп дөңдік мінез танытқан әріптесінің әбестігіне кейістік білдіреді.

Кездесуге кеңес әдебиетінің өкілі ретінде төрт жазушы қатысқан. Мемлекеттің ең үлкен марапаты — Лениндік сыйлық алған Л.Леонов «өзін ақылсыз, нашар» ұстайды, ал кеңестік поэзиясының «қып-қызыл» классигі Щипачев деліріп, жиналған жұртқа жонын берген. Қаумалаған қауымның ортасында украин О.Гончар мен қазақ М.Әуезов қана қалған. Әдетте, ашуға көп бой алдыра бермейтін Әуезов бұл жолы қатты кетіп: «Өте бестактный мінез, осындай ұшырасу көптің ұшырасуы емес. Өзінің бір кітабы жөнінде бір ғана аумак сұрақ бергенге елігіп қайда отырғанын, неге бас қосқандығын ұмытып, эмпирик мылжын сөз мінездемеге кетті», — деп шырт етпе әріптесін сойып салып, іреп алады.

«Орыс орманы» Лениндік сыйлық алған сон Леоновтың асыра мақтаудан басы айналған, орнымен айтылған сынды көтеруден қалған. Ал алғашқы әңгімелері жарық көрген жиырмасыншы жылдардан бастап, өмірінің соңына дейін үнемі сынаға, сын ғана емес, зіл батпан айыптауларға ұшыраған, тіпті абақтыға жабылып, айдауға кете жаздаған Әуезовтей нар қазақ кірапат атаулының бәрін қара нардай көтеріп, сабырмен, салмақпен жене білген.

Сол күні пен-клубта тағы бір кездесу өтіпті. Жазушы бұл туралы: «Мені жазушылар қамап алып, көп сұрақтар берді. Көп-көп әңгімелестік. Бір үлкен қартан жазушы менімен әңгімеден кейін 90% қанағаттандым әңгімеңізге деді... Бәріміз де көп, жақсы әңгімелестік», — деп әріптестермен болған ашық-жарқын әңгіменің көңілінен шыққанын жадырай жазады.

«Орыс орманының» жыршысы Л.Леонов

Кешке қарай «белгілі жазушы әйелдің үйінде қонақта болдық. Аса көп әңгімелестік», — дей келіп, сол әңгіме барысында Жапонияға барған сапарында өзі көтерген аударма мәселесінің тағы да сөз болғанын тілге тиек етіп: «Шығыс көп аударалы, біз Еуропа, Америка, тіпті тілді білмей аз аударалы екенбіз. Соны сөйлестік», — деп әріптестеріне аудармашы ретінде ой тастап, сендіре сөйлегені жайынан хабар береді.

Қазак кеменгері Нью-Йоркті бір аптадай армансыз аралап, «Сатердей ивнинг» журналының редакциясында, америкалық жазушылардың қонақжай шаңырағында, Пен-клубта, тіпті Нью-Йорктің қор биржасына дейін болып, мол әсерге бөленеді.

Сапар соңына қарай көңіл толқытатын тағы бір жағдай болады. Мұхан: «Мен Нью-Йорк қаласын Маяковскийдің кейбір бағаларын еске ала отырып, өзімше бір акынша, акын болмасам да, метафора, тенеу айтайын», — деп бастап, Нью-Йорктің төбесі көк тіреген зәулім ғимараттарын көргендегі әсері жайлы: «Сондағы айтқаным: менің көзіме тастан салынған небоскребтардан құралған қала сипаты бейне бір Манхэттен аралының аспанына таспен жазылған поэма боп көрінеді. Ол поэманың әрбір жолы — ұзын, бір жолы қысқа болғанындай, небоскребтардың да біреуі ұзын, біреуі қысқа. Және сол жолдардың ішіндегі ең ұзын, ең мазмұнды жол — жүз екі аэтажды Эмпайер Стэйт Билдинг. Ол поэманың бұл жолын дүниежүзі халқының бәрі білді, бәрінің де жадында деген едім», — деп табан астында сол ғимараттарды көрген миллиондаған адамның басына келмеген ғажайып тенеу шығарады.

Мұхан көкке өрлеген биік үйлерді өзі жиі пайдаланған ақ өлең үлгісіндегі американ поэзиясына ұқсатқан. «Таспен жазылған поэма» деген ғажайып тенеуінің арғы жағында Күлтегін, Мүмкін, акын түйінді ойын соңғы шумақта айтқан болар деп үшінші шумаққа көз жүгірттік. Бұл да «бір қызымнан бір қызым сорақы» дейтіннің кебі болып шықты. Сіз де оқып көріңіз: «Он первый банкир. И этим извествен со всей суетой. Что чувствует остров Манхэттен Под гранитной его пятой?» деп сорлы Степан алғашқы шумақта көк аспанға қол созған оқырман көңілін орыс мужығы көн етігінің өкшесіне бір-ақ түсіреді.

Есімін бүгінгі заман оқырмандарының көбісі әлдеқашан ұмыта бастаған екі мәрте Сталиндік сыйлық лауреаты С.Щипачев кеңестік оқулықтар төрінен орын алған «Пионер галстугі» өлені және «Павлик Морозов» поэмасымен аты шыққан ортақол орыс акынының бірі ғана еді. Ол шау тартқанда «Қайын сөлі» атты өмірбаяндық повесть те шығарыпты, бірақ онда бір кездері өзі жыр арнаған Әуезов жайлы жарым сөйлем жоқ болып шықты.

Қызыл поэзия классигі С. Щипачев

Тоныкөк, Білге қағанға арналған көне түркі жазба ескерткіштері тұрғаны анық. Жазушы Ленинград университетінде оқыған жылдары бітік жазуын зерттеп, бірнеше іргелі еңбектер жазған профессор С.Маловтың дәрісін тындаған. Әйгілі түрколог соғыс жылдары Алматыға қоныс аударып, Қазақ университетінде сабақ бергенде түрколог ғалыммен етене араласқан.

М.Әуезов көне түркі жазба ескерткіштерінің суретін, сызбасы мен сұлбасын С.Маловтың 1951 жылы басылып шыққан «Памятники древнетюркской письменности» монографиясынан көрген. Осы ескерткіштердің поэтикасын зерттеген профессор И.Стеблева оларды әлемдік поэзияның ғажайып үлгісі ретінде бағалайды. Ақ өлең үлгісімен жазылған бұл ескерткіштерді Әуезов айтқандай, тура және ауыспалы мағынадағы «таспен жазылған поэма» деуге әбден болады.

Мұндай өлеңге сұранып тұрған тенеуді орыс акыны С.Щипачев естіген бойда жата кеп жабысып, тіпті жазылар өленді М.Әуезовке арнайтынын айтып, қанжығасына байлауды өтінеді. Орыс акыны уәдесінде тұрып, делегация сапардан оралған соң әлгі өленді «Правда» газетінде жариялап,

оны Мұхтар Әуезовке арнайды.

«Америка әсерлерінде» айтылатын осы өлеңнің бір шумағын кейін профессор Е.Лизунова М.Әуезов туралы естелігінде келтіреді. Бұл Мұхан туралы естелік, еңбектердің бірсыпырасында аталғанымен көпшілігі Лизунова келтірген жалғыз шумақпен шектеледі.

Әуезов «әсерлері» мен Лизунова естелігінде өлеңнің «Правданын» дәл қай санында жарияланғаны жайлы дерек көрсетілмеген. Оның толық нұскасын ғаламтор арқылы іздеу еш нәтиже бермеді. Щипачевтің электронды кітаптарынан да бұл өленді таба алмадық. Өлеңнің толық нұскасын табу үшін бізге «Правда» газетінің 1960 жылғы цифрлы «тітіңдісін» түгел ақтаруға тура келді.

«Нью-Йорк» өлені газеттің 1960 жылғы 10 сәуірдегі санында басылыпты. Кейін екі ел арасындағы қарым-қатынасқа сызат түсіп, «қырғи-кабақ соғыс» басталғанда орыс акыны әсіре сактық танытып, оны кейінгі жыр жинақтарына қоспаған тәрізді.

«Нью-Йоркті» өлен етіп тұрған Әуезов тенеуінен алынған алғашқы шумақ қана. Онда былай делінген: «Стоят небоскребы стойкие, Человеческих рук творенья, Как будто неровные строки Окаменевшего стихотворенья».

Тосын тенеу, тың тақырып. Поэзия тарихынан хабары бар адам алғашқы шумақтағы тасқа айналған өлең жолдары туралы тенеуден оның көне түркіден келгендігін жазбай таниды.

Бастапқы әсер келесі шумаққа келгенде шыныдай шытынайды. Оқып көрейік: «Стоит на граните город, И сам — стекло и гранит. Холодный, расчленивший город Поэтами не знаменит».

Иә, бұл шумақты поэзия деудің өзі қиын-ақ. Алғашқы екі жолдағы көкке өрлеген көңілдің әп-сәтте тас-талқаны шығып, аудандық газеттегі насихаттық мақала оқығандай күйге түссін.

Мүмкін, акын түйінді ойын соңғы шумақта айтқан болар деп үшінші шумаққа көз жүгірттік. Бұл да «бір қызымнан бір қызым сорақы» дейтіннің кебі болып шықты. Сіз де оқып көріңіз: «Он первый банкир. И этим извествен со всей суетой. Что чувствует остров Манхэттен Под гранитной его пятой?» деп сорлы Степан алғашқы шумақта көк аспанға қол созған оқырман көңілін орыс мужығы көн етігінің өкшесіне бір-ақ түсіреді.

Есімін бүгінгі заман оқырмандарының көбісі әлдеқашан ұмыта бастаған екі мәрте Сталиндік сыйлық лауреаты С.Щипачев кеңестік оқулықтар төрінен орын алған «Пионер галстугі» өлені және «Павлик Морозов» поэмасымен аты шыққан ортақол орыс акынының бірі ғана еді. Ол шау тартқанда «Қайын сөлі» атты өмірбаяндық повесть те шығарыпты, бірақ онда бір кездері өзі жыр арнаған Әуезов жайлы жарым сөйлем жоқ болып шықты.

Нью-Йоркке Мұхан шын көңілден «үлкен өнерлі зор ескерткіш» деген баурамды баға беріп, оның кереметтеріне «әрқайсысы әрбір заманның ұлы ескерткішіндей ғаламаттар», «адамзат цивилизациясының сан алуан сенгірлері» деп сейдін көңілмен суреттеген алып қаламен кимай қоштасады.

Ақпанның соңына қарай «қарлы, жауын-шашынды, әлі қысы аяқталмаған» Нью-Йоркті артқа тастап, «мемлекеттің мау-жыраған жылы жағы — Тынық мұхит жағасындағы Калифорния штатына» қарай беттейді.

«Америка әсерлері» дәл осы тұстан үзіліп, аяқталмай қалған. Жазушының бұрынғы гадетінше диктовкадан кейін машинкадан шыққан қолжазбаны үстінен қарап, мұқият редакциялап шығуға да мүмкіндігі болмаған. Ол тек қаламгер қайтыс болғаннан кейін «Қазақ әдебиеті» газетінде 1964 жылы шілде айының төрт нөмірінде жарияланады.

(Жалғасы бар)

ТОПЖАРҒАН

8 ҚАЗАН 2026 | БЕЙСЕНБІ

Шығыс Қазақстан облысында спорт саласы қарқынды дамып келеді. Аймақ басшысы Нұрымбет Сақтағановтың тапсырмасымен негізгі назар спорттық резервті қалыптастыру, балалар мен ауыл жастарын спортқа тарту және инфрақұрылымды дамытуға бағытталып отыр. 2026 жылдың қазан айындағы дерек бойынша, өңірде 313 мыңға жуық адам дене шынықтырумен және спортпен жүйелі түрде айналысады. Бұл өңір халқының 45 пайызына тең.

СПОРТТАҒЫ СЕРПІЛІС

ШҚО-ДА БИЫЛ 139 РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ЕКІ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖАРЫС ӨТТІ

ЖАРЫСТАРДАҒЫ ЖОҒАРЫ НӘТИЖЕЛЕР

Биыл Шығыс Қазақстан спортшылары халықаралық жарыстарда да жоғары нәтижелер көрсетті. Жапонияда өткен XX жазғы Азия ойындарында олар жеңіл атлетика, семсерлесу, ескек слаломы және таэквондодан жүлделі болды. Соның ішінде семсерлесуші Кирилл Проходов командалық есепте алтын, жеке сайыста күміс медаль еншіледі. Ал Нора Джеруто 3 000 метрге кедергілер арқылы жүгіруден күміс жүлдені қанжығаға байлады.

Өңірдің спорттық әлеуетін семсерлесудегі нәтижелер айқын көрсетіп отыр. Қазір Қазақ-

жастар мен жасөспірімдер арасындағы нәтижелер айрықша. Ескек есу, тау шаңғысы, семсерлесу, хоккей және басқа спорт түрлерінде жас спортшылар халықаралық деңгейде тәжірибе жинап келеді.

Бұл үрдіс ауыл спортына да қатысты. «AUYL SPORT – 2026» жобасы арқылы шалғай ауылдардағы 470 бала жеті спорт түріне тартылды. Ал халықтың спорттық ойындарын дамытуға бағытталған XXIV облыстық ойындардың жалпы камту көрсеткіші аудандық іріктеулерді қоса есептегенде 15 мың адамға жетті.

Балалар хоккейінде де бұқаралық бағыт күшейіп келеді. «Жұлдызша» турниріне жыл сайын 80-100 аула және аудандық команда қатысып, 10-15 жас аралығындағы 1 200-ден астам бала бақ сынайды. Ал «Алтын шайба» мен «Сәулетай» жобалары жыл сайын 3 500-ден астам оқушыны қамтиды.

Биыл Қырғызстанда өткен VI Дүниежүзілік көшпенділер ойындарында шығысқазақстандық спортшылар да ел намысын абыроймен қорғады. Жарыс қорытындысы бойынша олар бес алтын және бір қола медаль иеленді. Әсіресе дәстүрлі садақ атудан және арқан тартудан өнер көрсеткен спортшылар жоғары нәтижеге қол жеткізді. Аяш Қабдоллаева 60 метр қашықтықтағы «Пута» санатында жеңімпаз атанды. Шығыс Қазақстан құрамасы арқан тартудан 8х8 және 4х4 құрамдарында алтын медаль жеңіп алса, Мейір Рахметқалиев 1х1 жеке сайысында бірінші орынға ие болды. Ал Вадим Макаров стронгмен жарысында үшінші орын алды.

ШҚО әкімі спортшылар және олардың жаттықтырушыларымен кездесіп, жоғары нәтижелерімен құттықтап, Алғыс хаттар мен қаржылай сертификаттар табыстады. Сондай-ақ Нұрымбет Сақтағанов Мемлекет басшысының атынан Вадим Макаровка есімі жазылған сағат сыйлады.

стан ерлер құрамасының негізгі сапының басым бөлігін, нақты айтқанда 75 пайызын Шығыс Қазақстан спортшылары құрайды. Руслан Курбанов, Вадим Шарлаимов және Кирилл Проходов халықаралық жарыстарда ел намысын абыроймен қорғап жүр. Команда әлем және Азия чемпионаттарында жүлделі болып, Қазақстан семсерлесуінің көшбасшы құрамаларының біріне айналды.

Шығыс Қазақстан үшін маңызды бағыттардың бірі – спорттық резервті ерте жастан қалыптастыру. 2026 жылы Азия чемпионаттарында аймақ спортшылары 70 медаль жеңіп алса, оның ішінде

19 ФУТБОЛ АЛАНЫ ПАЙДАЛАНУҒА БЕРІЛДІ

Ойын спорттарында да жергілікті спортшыларға басымдық беріліп отыр. Өскемендік «Торпедо» хоккей клубы биыл Қазақстан Кубогын жеңіп, финалда «Сарыарканы» 8:2 есебімен ұтты. Хоккейдегі резервті дайындау жұмысы облыстың бірнеше қаласы мен ауданында жүргізіледі. Бүгінде өңірдегі хоккей секцияларында 644 бала жаттығады. Футбол мен волейболдың инфрақұрылымы да жаңарып келеді. «Восток» стадионы Қазақстан футбол федерациясының талаптарына сәйкестендіріліп жатыр. Жобаның бір бөлігіне бюд-

мүмкіндік беру. Ол үшін қолда бар нысандарды тиімді пайдаланып қана қоймай, олардың материалдық-техникалық базасын тұрақты түрде жақсарту қажет. Жас спортшыларға жағдай жасау, бұқаралық спортты дамыту және балалардың спортқа деген қызығушылығын арттыру бағытында жұмысты жалғастырамыз», – дейді ШҚО әкімі Нұрымбет Сақтағанов.

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ДОДАЛАР ӨТТІ

Бұқаралық спорттың ауқымы да кеңейіп келеді. Биыл Шығыс Қазақстанда 139 республикалық және екі халықаралық жарыс ұйымдастырылды. Өскеменде өткен халықаралық шахмат турниріне 16 елден 200-ге жуық шахматшы қатысса, Ольга Рыпакова жүлдесіне арналған халықаралық жеңіл атлетика турниріне 120-ға жуық спортшы жиналды.

Ал «Шығыс Салбурыны – 2026» халықаралық этносportтық шарасы ұлттық спорттың халықаралық деңгейдегі алаңына айналмақ. Құсбегілік бойынша I Азия кубогына тоғыз елден өкілдер келіп, шараны бес мыннан астам көрермен тамашалайтын болады.

Шығыс Қазақстан үшін маңызды бағыттардың бірі – спорттық резервті ерте жастан қалыптастыру. 2026 жылы Азия чемпионаттарында аймақ спортшылары 70 медаль жеңіп алса, оның ішінде жастар мен жасөспірімдер арасындағы нәтижелер айрықша. Ескек есу, тау шаңғысы, семсерлесу, хоккей және басқа спорт түрлерінде жас спортшылар халықаралық деңгейде тәжірибе жинап келеді.

жеткен қаражат бөлінсе, стадионның жарықтандыру жүйесі инвестор қаражаты есебінен орнатылған. Аудандарда 19 футбол алаңы салынды. Ал облыс орталығында ұлттық құрамаларға дайындық жүргізуге мүмкіндік беретін Волейбол орталығының құрылысы жалғасуда.

Спорт инфрақұрылымын дамыту тек облыс орталығымен шектелмейді. Биыл Ақжар және Таврия ауылдарында дене шынықтыру-сауықтыру кешендері, Өскеменде тау шаңғысы базасы іске қосылды. Айнабұлақ, Жарсу, Көкбастау ауылдарында спорттық модульдер орнатылып, аудандарда 19 футбол алаңы пайдалануға берілді. Қазір ауылдарда тағы бес дене шынықтыру-сауықтыру кешенінің құрылысы жүріп жатыр.

«Облыста Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың тапсырмасымен бұқаралық спортты дамытуға ерекше көңіл бөлініп келеді. Біздің міндет – ауыл балаларына да қаладағыдай спортпен айналысуға

Спорттың әлеуметтік бағыты да назардан тыс қалмайды. Қазан айындағы мәлімет бойынша, облыста 59 мыннан астам бала мен жасөспірім спортпен жүйелі түрде айналысады. Оның 22,8 мыңы ауылда тұрады. Сонымен қатар инклюзивті спортпен 4 мыннан астам ерекше қажеттіліктері бар адам қамтылған.

Осы көрсеткіштер Шығыс Қазақстандағы спорт саласының жетістіктері тек кәсіби спортшылардың нәтижесімен өлшенбейтінін көрсетеді. Бір жағынан, өңірден ұлттық құрамаға спортшылар дайындалып, халықаралық аренада жүлде алып жатыр. Екінші жағынан, балалар мен ауыл жастарына арналған спорттық орта қалыптасып, жаңа нысандар салынып, бұқаралық спорттың ауқымы кеңейіп келеді. Алдағы міндет – осы жүйелі жұмысты ары қарай жалғастыру және халықаралық аренада нәтиже көрсететін спортшылардың жаңа буынын қалыптастыру.

